

Uchwała Nr XXXVII/320/2009
Rady Gminy Baranów
z dnia 22 czerwca 2009 roku

w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 – 2020”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990r. - o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591, ze zm.), - **Rada Gminy uchwała, co następuje:**

§ 1.

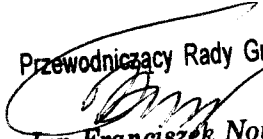
Przyjmuje się „Strategię Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 – 2020” w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

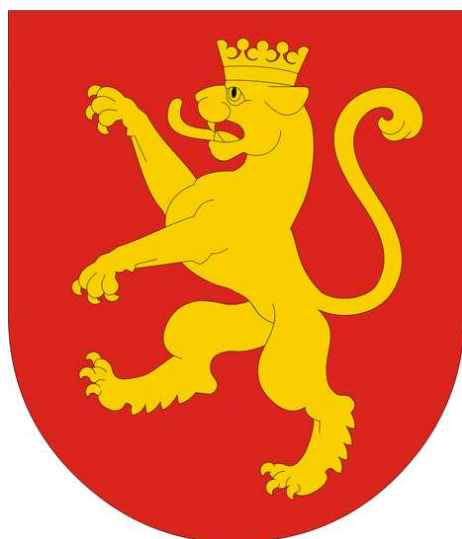
§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
Jan Franciszek Nowak

Strategia Rozwoju Gminy Baranów

Baranów, 2009

Spis treści

1. PODSTAWY PRAWNE I ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	4
1.1. DEFINICJA STRATEGII.....	4
1.2. PODSTAWY PRAWNE	6
1.3. STANDARYZACJA METODY OPRACOWANIA STRATEGII.....	8
1.4. KONSULTACJE SPOŁECZNE.....	10
1.5. ŹRÓDŁA INFORMACJI.....	11
2. DIAGNOZA SPOŁECZNO–GOSPODARCZA GMINY	12
2.1. POŁOŻENIE I WARUNKI NATURALNE	12
2.1.1. Położenie i podział administracyjny.....	12
2.1.2. Warunki naturalne.....	13
2.2 RYS HISTORYCZNY	15
2.3 DEMOGRAFIA	18
2.4. WARUNKI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW.....	21
2.4.1. Rynek pracy i wynagrodzenie	21
2.4.2. Bezrobocie	22
2.4.3. Zasoby mieszkaniowe.....	22
2.4.4. Edukacja.....	22
2.4.5. Ochrona zdrowia	24
2.4.6. Pomoc społeczna.....	25
2.4.7. Kultura i sport	25
2.4.8. Potencjał turystyczny.....	28
2.5. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	29
2.6. ROLNICTWO	31
2.7. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	32
2.7.1. Sieć drogowa.....	32
2.7.2. Zaopatrzenie w wodę	33
2.7.3. Infrastruktura ochrony środowiska	35
2.8. ANALIZA BUDŻETU GMINY.....	35
2.9. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE ROZWOJU GMINY	41
3. ANALIZA SWOT	44
3.1. CHARAKTERYSTYKA ANALIZY SWOT	44
3.2. SCHEMAT ANALIZY SWOT	45
3.3. ANALIZA SWOT GMINY	47

4. WIZJA PRZYSZŁOŚCI	52
5. CEL GENERALNY, PRIORYTETY I CELE OPERACYJNE	54
5.1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE	54
5.2. CEL GENERALNY	55
5.3. PRIORYTETY ROZWOJU	56
5.4. CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	58
6. WDRAŻANIE STRATEGII	69
6.1. INSTRUMENTY WDRAŻANIA STRATEGII	69
6.2. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	71
6.3. SYSTEM INSTYTUCJONALNY WDRAŻANIA STRATEGII	76
7. MONITOROWANIE STRATEGII	79
7.1. DEFINICJA MONITORINGU	79
7.2. SYSTEM INSTYTUCJONALNY MONITORINGU	79
7.3. SPOSÓB GROMADZENIA DANYCH, RAPORTOWANIE I AKTUALIZACJA	80
7.4. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA	80

1. Podstawy prawne i założenia metodologiczne

1.1. Definicja strategii

Realizacja polityki rozwoju lokalnego i realizacja zadań w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty jest podstawowym zadaniem samorządu gminnego. Jednakże aktualna sytuacja gospodarcza kraju powoduje, że żadna gmina ze względu na ograniczoną ilość środków budżetowych – w szczególności dotyczy to gmin wiejskich - nie może pozwolić sobie na rozpraszanie środków finansowych na nieefektywne lub chybione inicjatywy. W związku z tym pojawia się konieczność opracowania dokumentu o charakterze strategicznym, który ukierunkuje realizację zadań pod kątem określenia najpilniejszych potrzeb wspólnoty gminnej, ustalenie kolejności ich wdrażania i kierunków zaangażowania środków finansowych, zarówno własnych, jak i tych pozyskanych z zewnątrz.

Strategia rozwoju określana jest jako koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i długotrwałego rozwoju, przedstawiona w formie zwartego dokumentu zawierającego procedury osiągnięcia zamierzonych celów. Dokument taki powinien składać się z następujących elementów: diagnozy stanu istniejącego, analizy słabych i mocnych stron, celu strategicznego i celów pośrednich, części dotyczącej sposobu realizacji złożonych celów, z wyszczególnieniem roli poszczególnych podmiotów, mechanizmu monitorowania i korygowania wdrażanej strategii. Należy przy tym podkreślić, że strategia rozwoju gminy nie może zastępować działań realnej gospodarki rynkowej, albowiem zakresem działań strategicznych objęte będą również dziedziny pozarynkowe oraz bezpośrednio wspomagające rozwój sektora rynkowego, a także dziedziny nieobjęte jeszcze przez rynek, głównie ze względu na powszechny brak kapitału. W związku z tym można uznać, że strategia wypełnia pole między realną gospodarką rynkową i jej obiektywnymi prawami ekonomicznymi a bieżącymi obowiązkami administracji samorządowej.

Planowanie i zarządzanie strategiczne musi być procesem ciągłym, nie tylko w kontekście zarządzania, ale również w procesie planowania. W procesie planowania należy zachować ciągłość poprzez aktualizację uwarunkowań rozwoju, priorytetów rozwoju, wizji przyszłości, celów operacyjnych, a przede wszystkim programowanych zadań i instrumentów ich wdrażania. Wszelkie programy strategiczne nigdy nie będą stanowiły zbioru domkniętego jak również harmonogram ich wdrażania nie będzie stały w czasie. Może się bowiem zdarzyć, że pewne projekty będą musiały być opóźnione ze względu chociażby na brak środków finansowych na ich realizację. Strategia powinna być zatem wyborem tych zadań, które należy w pierwszej kolejności wykonać, aby w największym stopniu wspomóc przyszły rozwój gminy. Jest ona swoistą mapą dla władz samorządowych, wyznaczającą kierunek rozwoju, umożliwiającą osiągnięcie założonych celów i urzeczywistnienie wizji rozwoju gminy.

Samo tworzenie strategii rozwoju, a następnie jej wdrożenie jest procesem bardzo złożonym, obejmującym kilka etapów. Dodatkowo, proces ten jest procesem iteracyjnym, pozwalającym na ciągle aktualizowanie założeń strategii, dopasowywanie jej zapisów do zmieniających się warunków zewnętrznych i potrzeb mieszkańców. Etapy budowy strategii przedstawiają się następująco:

1. **Analizy strategiczne** - obejmują otoczenie gminy oraz jej terenu i mają za zadanie zdiagnozować potencjały rozwojowe w odniesieniu do szans i zagrożeń, jakie niesie ze sobą otoczenie zewnętrzne.
2. Wyniki przeprowadzonych analiz umożliwiają dokonanie wyboru i opracowanie **optymalnej strategii**, czyli szczegółowej mapy wskazującej precyzyjnie drogi i środki pozwalające gminie podążać we właściwym kierunku, urzeczywistnić wizję i osiągnąć założone cele.
3. Wdrożenie strategii wiąże się również z realizacją wielu **projektów strategicznych**.

Efektywność wdrażania strategii rozwoju gminy będzie zależała nie tylko od możliwych do dyspozycji środków finansowych. Będzie też zależała od wielu innych czynników, w tym od:

- Sprawności działania samorządu gminnego;
- Sprawności współdziałania samorządu gminnego z samorządami szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz z wojewódzką i centralną administracją rządową i organizacjami pozarządowymi;
- Społecznego zrozumienia idei strategii rozwoju gminy i jej akceptacji;
- Skuteczności wdrażania marketingu, w tym promocji gminy, wobec wszelkich potencjalnych inwestorów;
- Aktywności mieszkańców i firm na terenie gminy w zakresie przedsiębiorczości;
- Współdziałania różnych grup interesu, w tym przedsiębiorców, środowiska administracyjnego, ekologów, aktywistów ochrony dóbr kultury, urbanistów i innych, wdrażających w życie ideę ładu przestrzennego na rzecz rozwoju gminy.

Warunkiem efektywności wdrażanej strategii jest współdziałanie wszystkich wymienionych grup podmiotów i koordynacja ich motywów. Właśnie koordynacja działań jest jedną z najważniejszych funkcji strategii.

„Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020” będzie podstawowym narzędziem prowadzonej przez samorząd gminny polityki rozwoju lokalnego. Jest dokumentem strategicznym o charakterze długofalowym, wyznaczającym cele i kierunki rozwoju gminy do roku 2020. Przyjęty horyzont czasowy Strategii oraz jej główne założenia nawiązują bezpośrednio do zasad polityki regionalnej państwa i polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Zakłada się, że Strategia będzie bazowym dokumentem do opracowania i wdrożenia na terenie gminy programów i projektów, współfinansowanych ze środków krajowych i funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w dwóch kolejnych okresach programowania (tj. w latach 2007-2013 i 2014-2020).

Planowanie strategiczne spełniać będzie trzy zasadnicze funkcje:

- **Decyzyjną** – tworzącą merytoryczne podstawy podejmowania decyzji przez podmioty planowania i zarządzania strategicznego. W tym przypadku jest to Rada Gminy podejmująca uchwały i Wójt podejmujący decyzje dotyczące przedsięwzięć gospodarczych i organizacyjnych, które wspomagają rozwój społeczny i gospodarczy na terenie gminy;
- **Koordynacyjną** – zapewniającą wielostronną spójność strategii rozwoju gminy, w tym spójność wewnętrzną celów i działań operacyjnych, spójność ze strategią województwa i kraju oraz strategiami sektorowymi Rządu RP, a także spójność z planem przestrzennego zagospodarowania gminy i województwa;
- **Informacyjną** – mającą szeroki wachlarz odbiorców informacji, w tym wszelkich adresatów polityki rozwoju gminy, określonej w dokumencie strategii. W ramach funkcji informacyjnej dokument strategii pełni także szeroko rozumianą rolę edukacyjną. Informuje o ideach rozwoju gminy oraz o sposobach wdrażania tych idei.

Poszczególne funkcje planowania strategicznego będą pełnione w pełnym zakresie w procesie zarządzania wspomaganie rozwoju gminy, czyli w procesie wdrażania strategii w życie, poprzez realizację poszczególnych przedsięwzięć gospodarczych, społecznych i organizacyjnych.

1.2. Podstawy prawne

Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, gmina jest „wspólnotą samorządową posiadającą odpowiednie terytorium, wykonującą zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność”. Artykuł 7 powyższej ustawy dokładnie precyzuje zadania gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty. W szczególności dotyczą one:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- lokalnego transportu zbiorowego,
- ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- edukacji publicznej,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego,
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenie warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej,
- promocji gminy,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw¹.

Analizując powyższy katalog zadań, można wyciągnąć wniosek, iż ze względu na szeroki zakres wymienionych kompetencji oraz zróżnicowanie obowiązków obligatoryjnie wykonywanych przez gminę, konieczne jest ustalenie pewnej hierarchii celów i kolejności działań. Żadna gmina (ze względu na szczupłość swojego budżetu – szczególnie dotyczy to gmin wiejskich) nie może pozwolić sobie na rozpraszanie środków finansowych na nieefektywne działania. Oznacza to konieczność opracowania strategicznego dokumentu, który ukierunkuje realizację zadań gminy pod kątem:

- Określenia najpilniejszych potrzeb wspólnoty gminnej;
- Ustalenia kolejności realizacji zadań;
- Kierunków zaangażowania środków finansowych, zarówno własnych, jak i tych pozyskanych z zewnątrz.

Dokumentem, który realizuje powyższe założenia jest „Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020”.

Należy ponadto zauważyć, iż strategię rozwoju lokalnego uzyskały usankcjonowanie prawne w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju². W art. 9 cytowanego aktu prawnego ustawodawca określił, że strategiami rozwoju są:

- Strategia rozwoju kraju;
- Strategie sektorowe;

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.01.142.1591 z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U.06.227.1658.

- Strategii rozwoju województw, o których mowa w art.11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa³;
- Strategii rozwoju lokalnego, w tym strategii rozwoju powiatów oraz strategii rozwoju gmin⁴.

1.3. Standaryzacja metody opracowania strategii

„Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009-2020” spełnia zarówno wymogi oraz kryteria europejskiej polityki strukturalnej jak i krajowej polityki regionalnej, wynikające między innymi z obowiązujących przepisów oraz określonych dokumentów programowych (np. Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007 - 2013). Opracowana ona została w oparciu o następujące zasady:

- **Koncentracji środków** – tworzenie ram finansowych w oparciu o hierarchię priorytetów odpowiadającą ważności sformułowanych celów;
- **Dodatkowości** – wysokość wydatków własnych na planowane zadania nie powinna ulegać zmniejszeniu z racji wsparcia przez publiczne środki zewnętrzne;
- **Subsydiarności** – wszelkie decyzje podejmowane są na możliwie najniższym szczeblu, przy zapewnieniu odpowiedniego poziomu współfinansowania zadań realizowanych w ramach kompetencji poszczególnych szczebli;
- **Partnerstwa** – w proces przygotowania, monitorowania i oceny powinny być włączone wszystkie zainteresowane instytucje i organizacje publiczne oraz przedstawiciele środowisk społeczno – gospodarczych. Fundamentem rozwoju lokalnego musi być również zapewnienie zdolności współdziałania podmiotów publicznych i prywatnych;
- **Monitorowania** – systematyczne gromadzenie danych na temat postępu wdrażania strategii pozwoli na ocenę trafności kierunków jej realizacji oraz umożliwi ich weryfikację w związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami.

Strategia została przygotowana według uzgodnionej na szczeblu krajowym struktury dokumentu, zapewniającej odpowiedni poziom standaryzacji i porównywalności treści strategii dla samorządów wojewódzkich Polski⁵. Dokument Strategii składa się z pięciu podstawowych części:

- I. Podstaw prawnych i założeń metodologicznych;
- II. Diagnozy stanu wyjściowego oraz przyszłych uwarunkowań rozwoju gminy (w tym uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych);
- III. Analizy strategicznej - analizy SWOT;
- IV. Celów i priorytetów rozwoju gminy do roku 2020;

³ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa, Dz.U.01.142.1590 z późn. zm.

⁴ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U.06.227.1658.

⁵ Zarys metodyki opracowania programów strategicznych, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa, październik 2004.

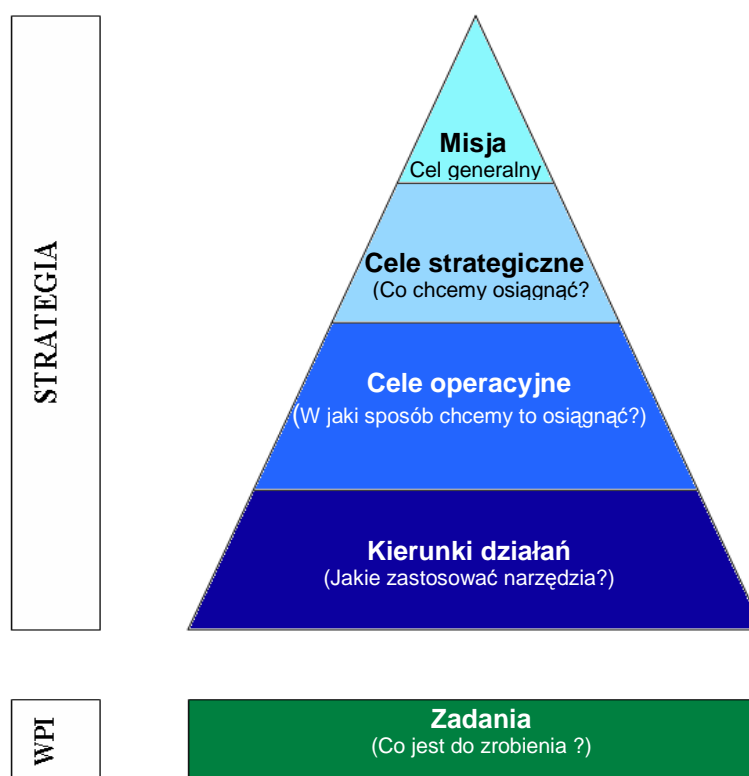

V. Opisu systemu wdrażania i monitorowania Strategii oraz źródeł finansowania.

Należy jeszcze dodać, iż powyższa struktura dokumentu nawiązuje bezpośrednio do zaakceptowanego w dniu 1 sierpnia 2007 roku przez Zarząd Województwa Lubelskiego vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”⁶. Dokument ten powstał w celu ułatwienia jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenia strategii rozwoju lokalnego tak, by były one jak najbardziej spójne z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym i mogły stanowić źródło odniesień w procesie ubiegania się o środki zewnętrzne. Należy przy tym podkreślić, iż posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz z wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym jest warunkiem formalnym ubiegania się o środki w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013”⁷.

Podsumowując podkreślić należy, iż „Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 – 2020” jest zgodna z cytowanym wcześniej vademecum zarówno pod względem samej struktury dokumentu, jak i struktury celów.

Ryc. 1. Struktura celów wg vademecum „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”

Źródło: „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2015”, www.rpo.lubelskie.pl

⁶ Vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego pn. „Strategie rozwoju lokalnego w latach 2007-2013”, www.rpo.lubelskie.pl

⁷ Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, www.rpo.lubelskie.pl.

1.4. Konsultacje społeczne

„Strategia Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 – 2020” opracowana została w partnerstwie z różnymi podmiotami życia gospodarczego i społecznego gminy. Takie podejście miało na celu:

- Wypracowanie kierunków działań zgodnych z oczekiwaniami lokalnej społeczności;
- Zapobieżenie sytuacji, w której strategia funkcjonuje jako „dokument władzy lokalnej”, która sama go napisała i sama realizuje;
- Uzmysłwienie uczestnikom, iż strategia stanowi podstawę koordynacji działań różnych podmiotów tak, aby wzajemnie uzupełniały się i przynosiły efekt synergiczny.

Kolejne etapy prac nad dokumentem prowadzone były z uwzględnieniem założenia, że w celu osiągnięcia wysokiego poziomu identyfikowalności strategii przez mieszkańców, należy w niej zawrzeć wspólną wizję dotyczącą kierunków i form rozwoju społeczności lokalnej. W związku z tym przeprowadzony proces opracowania strategii skoncentrowany był na budowie systemu, w którym mieszkańcy, instytucje i podmioty władzy podejmują wspólne działania na rzecz rozwoju gminy, nawiązując przy tym dialog w układzie władza – społeczność lokalna. Jest to o tyle istotne, że zakres strategii nie powinien ograniczać się jedynie do tych obszarów, które ustawowo leżą w kompetencjach gminy, ale powinien obejmować zagadnienia rozwoju w ujęciu całościowym (obszar i zamieszkująca go ludność).

W proces budowania strategii zaangażowani byli przedstawiciele różnych podmiotów, w tym:

- Przedstawiciele władz gminy;
- Pracownicy Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych gminy;
- Przedstawiciele organizacji pozarządowych;
- Przedstawiciele przedsiębiorców;
- Lokalni liderzy;

Konsultacje społeczne prowadzone były w różnych formach, w zależności od sytuacji i potrzeb. Wśród podstawowych należy wymienić spotkania robocze – ich tematyka dotyczyła uzgodnień elementów zarządzania i monitorowania strategią.

Podkreślić należy, że każdy element niniejszego dokumentu konsultowany był już w fazie jego tworzenia, co zapewniało bezpośredni wpływ władz gminy na zapisy w nim zawarte. Takie podejście gwarantuje, iż proponowane rozwiązania i przedsięwzięcia rozwojowe będą nie tylko realne ekonomicznie, ale również akceptowane społecznie i politycznie, zgodne ze zrównoważonym rozwojem i wykonalne technicznie.

1.5. Źródła informacji

Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystano wszystkie dostępne źródła informacji dotyczące samej gminy Baranów jak i jej otoczenia zewnętrznego. Korzystano tutaj przede wszystkim z danych GUS dostępnych na oficjalnej stronie internetowej tego urzędu: www.stat.gov.pl. Uwzględniono przede wszystkim dane statystyczne z końca roku 2007, a w przypadku rolnictwa wykorzystano wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2002. Ponadto zakres badań został poszerzony o dane przekazane bezpośrednio z Urzędu Gminy w Baranowie.

Natomiast w części niniejszego dokumentu, dotyczącej rynku pracy i bezrobocia, istotne były informacje Wojewódzkiego Urzędu Pracy, zamieszczone na jego oficjalnej stronie internetowej: www.wup.lublin.pl.

Niezwykle przydatne były też informacje dostępne na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (www.gios.gov.pl) oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (www.wios.lublin.pl).

Dodatkowo dla zachowania spójności „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020” z dokumentami planistycznymi na szczeblu regionalnym i krajowym, wykorzystano i uwzględniono zapisy następujących dokumentów:

- Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO)⁸,
- Strategii Rozwoju Kraju 2007 – 2015⁹,
- Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020¹⁰,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013¹¹,
- Strategia Rozwoju Powiatu Puławskiego na lata 2008 – 2015.

Podkreślić należy, iż analiza pozyskanych danych prowadzona była przy ścisłej współpracy pracowników jednostek gminy i konsultacjach z jej władzami. Tak określona metoda pracy miała na celu uniknięcie nadinterpretacji informacji oraz wyciągnięcia wniosków niezgodnych ze stanem faktycznym.

⁸ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, www.mrr.gov.pl.

⁹ Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 29 listopada 2006 roku, www.mrr.gov.pl.

¹⁰ Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020, załącznik do uchwały nr XXXVI/530/2000 z dnia 4 lipca 2005 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego

¹¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013. www.rpo.lubelskie.pl.

2. DIAGNOZA SPOŁECZNO–GOSPODARCZA GMINY

2.1. Położenie i warunki naturalne

2.1.1. Położenie i podział administracyjny

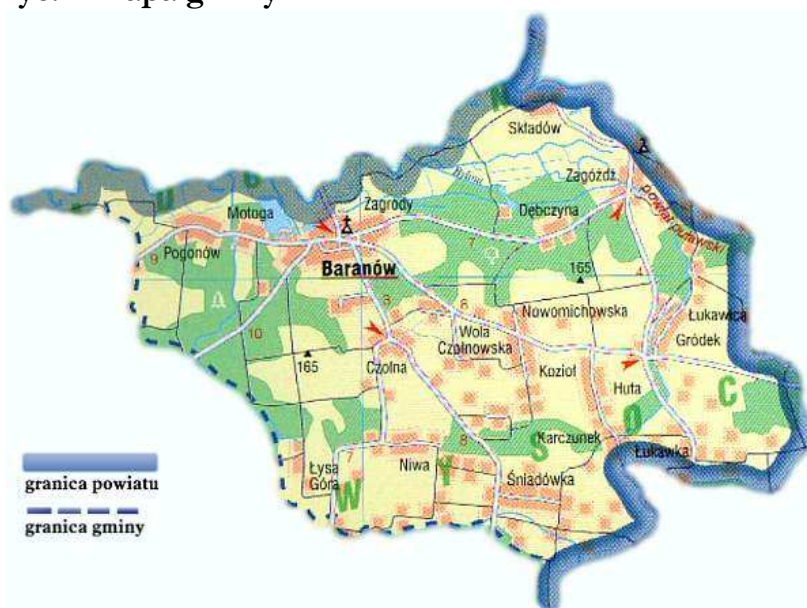
Gmina Baranów położona jest w północno – zachodniej części województwa lubelskiego, na terenie powiatu puławskiego. Jej powierzchnia wynosi 85 km², co stanowi 9,11% powierzchni całego powiatu puławskiego oraz 0,34% powierzchni województwa lubelskiego. Gmina leży w sąsiedztwie następujących gmin:

- Abramów
- Jeziorzany
- Michów
- Ulęż
- Żyrzyn

Na terenie Gminy znajduje się 19 miejscowości, składających się na 18 sołectw: Baranów, Czołna, Dębczyna, Gródek, Huta, Karczunek, Klin, Kozioł, Łukawica, Łukawka, Łysa Góra, Niwa, Nowomichowska, Pogonów, Składów, Śniadówka, Wola Czołnowska, Zagózdź. .

Znaczącym czynnikiem wynikającym z położenia, a wpływającym na uwarunkowania rozwojowe Gminy są dosyć duże odległości od większych miast (Lublin – 65 km; Warszawa – 120 km), uniemożliwiające w dłuższej perspektywie podjęcie w nich pracy przez mieszkańców Gminy. Wobec czego widoczna jest i będzie tendencja do opuszczania terenu Gminy przez młodych ludzi w wieku produkcyjnym.

Ryc. 2 Mapa gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez UG

2.1.2. Warunki naturalne

Gmina Baranów leży na pograniczu dwóch subregionów Niziny Południowopodlaskiej: Pradoliny Wieprza i Wysoczyzny Lubartowskiej. Krajobrazem naturalnym Pradoliny Wieprza jest równina zalewowa, której cechami charakterystycznymi są: w pedosferze - mady, w hydrosferze - płytkie wody gruntowe i coroczne zalewy, zaś w roślinności potencjalnej - zbiorowiska łąkowe. Krajobrazem naturalnym Wysoczyzny Lubartowskiej jest falista równina peryglacialna, której cechami charakterystycznymi są: w pedosferze - gleby rdzawe i bielicowe, w hydrosferze - wody podziemne o zróżnicowanej głębokości i rzadka sieć wód powierzchniowych, zaś w roślinności potencjalnej - bory mieszane i grądy. Już sama ilość i wyraźna odmienność krain fizycznogeograficznych na tak niewielkim obszarze świadczy o różnorodnym środowisku przyrodniczym.

Gmina Baranów leży w bezpośrednim sąsiedztwie dwóch węzłów ekologicznych o znaczeniu regionalnym: leśno - torfowiskowego Jez. Piskory i leśno - wodnego w rejonie ujścia Świnki do Wieprza. Kluczowe znaczenie posiada pierwszy z wymienionych węzłów. Zbiegają się w nim tranzytowe struktury przyrodnicze: dwa o charakterze dolinnym (korytarz paneuropejski - Wisły i korytarz krajowy - Wieprza) i jeden o charakterze leśno - łąkowo - torfowiskowym, przebiegający na kierunku NW - SE pomiędzy węzłami rzecznyymi: Wieprza i Bystrzycy (rejon Spiczyna) oraz Wisły i Wieprza (rejon Dęblina). Do elementów krajowego systemu obszarów chronionych znajdujących się na terenie gminy należy Obszar Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”. Obejmuje on 33159 ha, z czego w granicach Baranowa znajduje się jego środkowa część o powierzchni ok. 3100 ha. Celem jego utworzenia było zapewnienie ochrony wysokim walorom krajobrazowym mozaiki lasów, łąk i torfowisk oraz zachowanie powiązań w ekosystemie.

Do osobliwości przyrody nieożywionej, atrakcyjnych dla turystyki krajoznawczej należy zaliczyć: malownicze, meandrujące koryto Wieprza (jego długość wynosi 18 km) i różnorodne formy wydymowe, niejednokrotnie o wysokich walorach dydaktycznych. Podstawowymi siedliskami decydującymi o charakterze fauny są siedliska leśne i zaroślowe na wysoczyźnie, siedliska polne, a także tereny osadnicze, z którymi są związane gatunki synantropijne. Najcenniejsze są siedliska wodno - błotne, łąkowe i łąkowe w dolinie Wieprza, gdzie gnieździ się wiele rzadkich gatunków ptaków. Najbardziej naturalny charakter zachowały zoocenozy w mało przekształconej dolinie Wieprza. Dotyczy to zwłaszcza ptaków wodnych, łąkowych i zaroślowych związanych z siedliskami pasa meandrowego rzeki, płazów, których miejscami rozrodu są zarastające starorzecza, a także fauny bezkręgowej (trzmieci i motyli), występującej na mało przekształconych i okresowo zalewanych łąkach. Bogata roślinność „Pradoliny Wieprza” stała się siedliskiem rzadkich gatunków ptaków m. in. perkozów, derkaczy, remizów, pustulek, łabędzi niemych, błotniaków, a także zwierząt: wydry, żółwia błotnego oraz bobrów.

Charakterystyczną cechą rejonu klimatycznego, w którym leży gmina Baranów, jest mała ilość opadów, gorące lata, oraz długie i mroźne zimy. Położenie w umiarkowanej strefie klimatycznej decyduje o dużej zmienności warunków pogodowych, co wynika z bardzo częstych i aktywnych przepływów powietrza. Jest to teren ścierania się wilgotnych mas powietrza z Atlantyku z suchymi masami kontynentalnymi. Zmiany ciśnienia, jakie powstają między masami powietrza są przyczyną powstawania wiatrów, które na obszarze gminy Baranów, jak i w całej Polsce, charakteryzują się przewagą wiatrów z kierunku zachodniego. Charakterystyczne parametry klimatyczne, które występują na terenie gminy Baranów:

- średnia roczna temperatura powietrza wynosi ok. 8 C,
- średnia temperatura w styczniu wynosi ok.: - 3,5°C,
- średnia temperatura w lipcu: 18,0°C,
- w okresie letnim średnia liczba dni gorących (z temperaturą powyżej 25 C) utrzymuje się powyżej 35 dni i jest to jedna z najwyższych wartości w kraju,
- średnia liczba dni mroźnych (z temperaturą maksymalną niższą od 0°C) waha się w granicach 40-45 dni,
- średnie roczne sumy opadów atmosferycznych na badanym terenie kształtują się w granicach 550-600 mm (Polski: 500-700 mm).

Sieć rzeczna gminy Baranów stanowi lewobrzeżne dorzecze rzeki Wieprz, który jest prawym dopływem Wisły. Przez teren gminy przepływają także pomniejsze rzeki Motoga i Bylina, które wpadają do rzeki Wieprz. Zasilanie rzek w wodę odbywa się bezpośrednio przez opad oraz przez wody gruntowe, gdzie w dorzeczach rzek obszaru stwierdza się równowagę zasilania powierzchniowego z podziemnym.

Tabela 6. Ciekі wodne przepływające przez teren gminy Baranów

L.p.	Nazwa rzeki	Powierzchnia
1.	Wieprz	64,99 ha
2.	Motoga	1,03 ha
3.	Bylina	4,27 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez UG

Na terenie gminy Baranów występują liczne stawy o zróżnicowanej powierzchni. Powstały one w sposób naturalny w starorzeczach wskutek zmiany koryta rzeki Wieprz, a następnie zostały zagospodarowane przez człowieka. Na terenie gminy Baranów możliwa jest więc hodowla ryb oraz rozwój agroturystyki, a także propagowanie sportów wędkarskich. Na terenie gminy Baranów oprócz licznych stawów występuje tylko jedno jezioro powierzchniowe pochodzenia rzecznoego o nazwie Moczydło.

Tabela 7. Największe stawy znajdujące się na terenie gminy Baranów

L.p.	Lokalizacja (właściciel) stawu	Powierzchnia
1.	Dębczyna (Pac)	2,65 ha
2.	Zagózdź (Kucio)	1,48 ha
3.	Motoga (Osoba)	29,87 ha
4.	Baranów (GS „SCH”)	17,37 ha

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez UG

2.2 Rys historyczny

Historia Baranowa rozpoczyna się w 1544 r., jednakże wcześniej istniała tu wieś o nazwie Laskowice. Po raz pierwszy jest ona wymieniona w akcie erygowania parafii w Drażgowie w 1334 roku. 18 marca 1544 roku na Sejmie Piotrkowskim król Zygmunt August zezwolił Piotrowi Firlejowi – synowi Mikołaja – na założenie miasta Baranowa. Miasto otrzymało prawa magdeburskie. Ustanowiono władze municypalne z burmistrzem i radą, w skład której wchodziłi rajcy. Siedzibą władz miasta był ratusz.

Głównymi zajęciami mieszczan było rzemiosło, handel i rolnictwo. Uprawiano zapewne większość rzemiosł tradycyjnych. Akta XVI – wieczne wskazują na rozwinięcie się tu charakterystycznego dla Baranowa garncarstwa. Ponadto już w 1546 roku istniał tu browar. Podstawowym atrybutem miejscowości Baranów były targi i jarmarki: targ tygodniowy w poniedziałek i trzy jarmarki : 23 kwietnia, 21 września i 30 listopada.

Kościół parafialny w Baranowie pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i Świętego Jana Chrzciciela ufundował i odpowiednio uposażył Piotr Firlej w 1549 roku. Poświęcenia dokonał biskup krakowski Samuel Maciejowski 8 stycznia 1550 roku. Po śmierci Piotra Firleja, Baranów przeszedł na własność jego syna – Mikołaja. W tej sytuacji parafia w Baranowie została zmieniona na gminę różnowierczą, Kościół zmieniono na zbór, parafię na gminę innowierczą. Stało się to ok. 1553 roku. Pierwszym kaznodzieją przy zborze został ksiądz Adam – dotychczasowy pleban. Sytuacja zmieniła się w 1595 roku, kiedy Baranów był już własnością Ponętowskich. Nowy dziedzic dóbr Baranowskich – w tym miasta – wynagrodził kościołowi poniesione straty i szkody, hojnie go uposażając.

W 1563 roku powołano do życia pierwszą i jedyną instytucję oświatową – szkołę parafialną. W XXVII wieku zaczęły dochodzić zmiany w układzie zawodowym mieszkańców Baranowa. Do zmian przyczynił się napływ ludności żydowskiej. Stali się oni drugą pod względem liczebności grupą narodowościową, posiadali nieruchomości. W tym czasie musiały tu powstać synagoga i kirkut. Nieco później została założona szkoła żydowska. Na

początku XIX wieku ludność żydowska stanowiła dominującą liczebnie grupę mieszkańców.

Tragicznym wydarzeniem dla Baranowa był pożar z 1695 roku, który strawił część domów mieszkalnych w rynku oraz ogromną część mieszczzańskich i dworskich zabudowań gospodarczych. Ówczesny właściciel – Chomętowski, rozpoczął staranie o nowy przywilej – dodatkowe jarmarki. W 1699 r. roku król August II udzielił przywileju na dwa jarmarki: na święto Marii Magdaleny i św. Agnieszki. Dodatkowo, Chomętowski udzielił przywileju na utworzenie cechu tkaczy. Pomimo środków zaradczych, miasto i parafia należały do uboższych na Lubelszczyźnie.

W ciągu XVII wieku zauważa się spadek liczby duchowieństwa parafialnego. Sytuacja ta ulega poprawie w XVIII wieku, gdy przy kościele ufundowano plebanię. Uposażył ją Stanisław Chomętowski. Od początku założenia parafii baranowskiej istniał kościół drewniany. W 1779 roku biskup Lenczewski dokonał konsekracji nowego kościoła murowanego. Został on wybudowany dzięki inicjatywie i prywatnym funduszom ówczesnego proboszcza baranowskiego, księdza Tomasza Okuńskiego.

W 1861 roku miasto zajmowało 61 włók i 8 mórg gruntu. W Baranowie nadal głównym rodzajem zajęć mieszczan pozostało rolnictwo oraz rzemiosło i handel. Uprawą roli zajmowało się ok. połowa społeczeństwa. Poza rolnictwem ludność w Baranowie trudniła się rzemiosłem. Uprawiano większość rzemiosł tradycyjnych, ale najbardziej typowym, posiadającym odległe tradycje, było garncarstwo. W 1860 roku w mieście było 24 garncarzy, a w 1865 roku – 30.

Charakter Baranowa jako ośrodka handlowego był podkreślany przez organizację sześciu jarmarków i poniedziałkowych targów. Handel pozostawał głównie w rękach ludności żydowskiej. Źródła archiwalne informują o dalszym funkcjonowaniu w Baranowie szkoły parafialnej, a od 1847 roku – elementarnej. Na jej utrzymanie złożyło się tzw. "Towarzystwo". Ponadto w mieście funkcjonowała służba zdrowia, „instytut” głuchoniemych oraz szpital. Instytucje te utrzymywane były z opłat kasy miejskiej. Wśród ważniejszych zakładów o charakterze przemysłowym, działających w Baranowie, należy wymienić gorzelnie, olejarnię, cegielnię, browar oraz młyn wodny na Wieprzu.

W latach pięćdziesiątych XIX wieku miało miejsce wywłaszczenie dóbr baranowskich. Po przeprowadzeniu wywłaszczenia, mieszczanie ponownie zażądali rozpatrzenia ich sprawy. W 1870 roku Baranów zmieniono na osadę miejską. Znaczenie Baranowa w szerszej skali było prawie żadne, ale odgrywał nadal rolę jako lokalny ośrodek rzemieślniczo-handlowy, obsługujący okoliczne wsie. Nadal stanowił centrum życia kulturalnego, religijnego i administracyjnego. Od 1883 roku dobra przestają stanowić całość. Iwan Kanty Piotrowski odsprzedaje drobne części głównie obywatelom żydowskim. Dobra,

sukcesywnie rozdrabniane w następnych latach, zostały w 1938 roku rozparcelowane wśród 16 nabywców działek.

Pod koniec XIX i na początku XX wieku zaznaczył się w Baranowie stały wzrost liczby ludności. Nadal odbywały się targi i jarmarki. Sytuacja gospodarcza nie uległa zmianie – osada należała do najuboższych w powiecie. W mieście prosperowały od początku XIX wieku drobne zakłady przemysłowe: browar, gorzelnia, cegielnia, tartak parowy. Istniejące w Baranowie i okolicznych wsiach karczmy były w większości własnością ludności żydowskiej.

Śledząc dzieje Baranowa, zauważa się stosunkowo częste niszczenie osady przez pożary. W 1899 roku spłonęło „pół osady” prawdopodobnie w okolicach rynku. Następny pożar miał miejsce rok później, spłonęła w nim szkoła. Kolejny pożar miał miejsce w 1926 roku, ogień strawił dużą liczbę budynków przy ulicy Opłotki. Kolejny – przed rokiem 1930 zniszczył część ulicy Puławskiej.

Przed II wojną światową ludność żydowska stanowiła dominującą liczbowo grupę mieszkańców. Nadal istniała bożnica i kirkut. Podczas II wojny ludność żydowska została wysiedlona z osady. Po wojnie układ zawodowy mieszkańców Baranowa uległ zmianie. W znacznie mniejszym stopniu uprawiane są rzemiosło i handel. Typowe dla Baranowa garncarstwo zaczęło upadać.

Na terenie gminy Baranów znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego: kościół parafialny p.w. Świętego Jana Chrzciciela, mur. 1764-81, brama- dzwonnica, mur. przed 1781 r., ogrodzenie z 4 kapliczkami, mur., przed 1781 r., plebania, mur., ok. 1915r.

Kościół parafialny pod wezwaniem Świętego Jana Chrzciciela został wybudowany w latach 1764-1781, konsekrowany w 1779 r przez biskupa Jana Lenczowskiego. Jest to budynek murowany z cegły, jednonawowy, późnobarokowy. Przy prezbiterium znajdują się dwie kaplice. Elewacja kościoła jest bogato modelowana, sklepienie półkoliste, wystrój wnętrza został zachowany z okresu budowy kościoła. W kościele znajduje się 7 ołtarzy barokowych. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Częstochowskiej i na zasuwie obraz Świętego Jana Chrzciciela. W kościele znajduje się też barokowa ambona, drewniana chrzcielnica a na chórze muzycznym 10- głosowe organy z 1908 r. Dzwonnica została wybudowana wraz z kościołem. Znajdują się w niej dwa dzwony.

Ponadto na obszarze miejscowości znajdują się obiekty figurujące w ewidencji dóbr kultury gminy Baranów: pozostałości zespołu dworskiego, obejmujące lamus, mur. XVIII w. i pozostałości parku, XVIII w., budynek „Nowej Apteki” przy ul. Błotnej, mur. 1928 r., dom przy ul. Puławskiej, 1 pół. XX w., cmentarz parafialny, 1829 r., cmentarz żydowski, 1 pół. XVII w.

Dla upamiętnienia odzyskania niepodległości i pobytu Józefa Piłsudskiego w Baranowie ufundowano w 1930 roku pomnik. Na pomniku umieszczono tablicę z nazwiskami mieszkańców Baranowa i okolicznych wsi, którzy zginęli walcząc w obronie Polski w 1920 r. W maju 1935 r., po śmierci Józefa Piłsudskiego, przy pomniku odbyły się uroczystości upamiętniające tę wybitną postać. Pomnik poświęcono jego imieniu. Wmontowano niewielką tabliczkę przypominającą o Piłsudskim i jego wizerunek w formie medalionu. Każdego roku 11 listopada przy pomniku odbywają się rocznicowe obchody Odzyskania Niepodległości. W ostatnich latach pomnik został poddany gruntownej renowacji.

Na cmentarzu parafialnym w Baranowie znajduje się grób czternastu poległych powstańców z okresu Powstania Styczniowego. Polegli oni pod Żyrzynem, a w Baranowie zostali pochowani. Jest to metalowy krzyż z tablicą zamontowaną na kamiennym cokole, całość ogrodzona jest metalowym płotkiem. Obecnie pomnikiem opiekuje się Szkoła Podstawowa w Baranowie, która nosi imię Powstańców Styczniowych. W Baranowie znajduje się także cmentarz żydowski.

Na terenie gminy Baranów zachowały się nieliczne przykłady zabytkowych kapliczek - z przełomu XIX/XX w. i I poł. XX w. - głównie murowanych, prezentujące jednorodność formy architektonicznej. Jest to forma rozczłonkowanego słupa z arkadową wnęką w górnej kondygnacji i figurką Matki Boskiej. Kapliczki zachowały się w: Baranowie - przy ul. Puławskiej, na rozstaju dróg do Kurowa i Michowa oraz przy drodze do mostu na rzece Wieprz.

2.3 Demografia

Pod koniec 2007 roku Gminę Baranów zamieszkiwało 4164 osób, w tym 2143 kobiety (51,46% wszystkich mieszkańców). Na 1 km² powierzchni gminy przypadało 49 osób, co jest wartością średnią zdecydowanie niższą od średniej dla województwa lubelskiego (86 osób/ 1 km²).

Tabela 8. Gęstość zaludnienia na terenie gminy Baranów

L.p.	Jednostka terytorialna	Wartość	j.m.
1.	Puławy	235	Osoba/km ²
2.	Baranów	49	Osoba/km ²
3.	Janowiec	46	Osoba/km ²
4.	Kazimierz Dolny	96	Osoba/km ²
5.	Końskowola	101	Osoba/km ²
6.	Kurów	78	Osoba/km ²
7.	Markuszów	75	Osoba/km ²
8.	Nałęczów	150	Osoba/km ²
9.	Wąwolnica	78	Osoba/km ²
10.	Żyrzyn	51	Osoba/km ²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto zauważyć, iż na 100 mężczyzn przypadło 106 kobiet, co jest wartością ściśle odpowiadającą średniej wojewódzkiej (106 kobiet na 100 mężczyzn).

Na koniec 2007 roku struktura wiekowa mieszkańców gminy przedstawiała się następująco:

- Osoby w wieku przedprodukcyjnym – 854 (20,50%),
- Osoby w wieku produkcyjnym – 2403 (57,70%),
- Osoby w wieku poprodukcyjnym – 907 (21,80%).

Należy zwrócić uwagę na bardzo niekorzystne proporcje dotyczące ilości osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym – 73,3 osób. Jest to wskaźnik zdecydowanie wyższy od średniej dla powiatu puławskiego (62,7 osób) i dla województwa (59,7 osoby).

Tabela 9 Struktura wiekowa ludności (31.12.2007)

Gmina	Ogółem	W wieku						Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
		przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		poprodukcyjnym		
		razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
Baranów	4164	854	427	2403	1108	907	608	73,3
POWIAT	116382	23344	11338	71525	34523	21513	14539	62,7
WOJEWÓDZTWO	2166213	443768	216575	1356474	650774	365971	248874	59,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 10. Ruch naturalny ludności (31.12.2007)

Gmina	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
					ogółem	w tym niemowląt	
					w liczbach bezwzględnych		
Baranów	34	56	-22	8	13,2	-	-5,2
POWIAT	1138	1213	-75	9,8	10,4	6,2	-0,6
WOJEWÓDZTWO	21795	23323	-1528	10	10,7	6,1	-0,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niepokojącą tendencją jest utrzymujący się od lat i rosnący ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego. W 2003 roku miał wartość – 2,5 by w 2007 roku osiągnąć -5,2 (na 1000 osób). Tym samym, zaledwie w ciągu czterech lat wskaźnik wzrósł ponad dwukrotnie. Tendencja ta jest charakterystyczna dla obszarów wiejskich całej „ściany wschodniej”, jednakże rażąco niski poziom przyrostu naturalnego oraz gwałtowny wzrost tego zjawiska w ostatnich latach powinny budzić niepokój.

Saldo migracji dla gminy Baranów zostało wyliczone na poziomie -16, podczas gdy dla powiatu puławskiego wynosi -195.

Opracowana przez GUS prognoza ludności województwa lubelskiego, w tym powiatu puławskiego na najbliższe 20 lat wskazuje na stałe zmniejszanie się liczby mieszkańców. Należy więc przyjąć, iż podobne zjawisko będzie

występować na terenie gminy Baranów, a zachodzące zmiany będą miały wartości nawet wyższe od tych przyjętych dla województwa i powiatu.

Tabela 11 Prognoza ludności (31.12.2007)

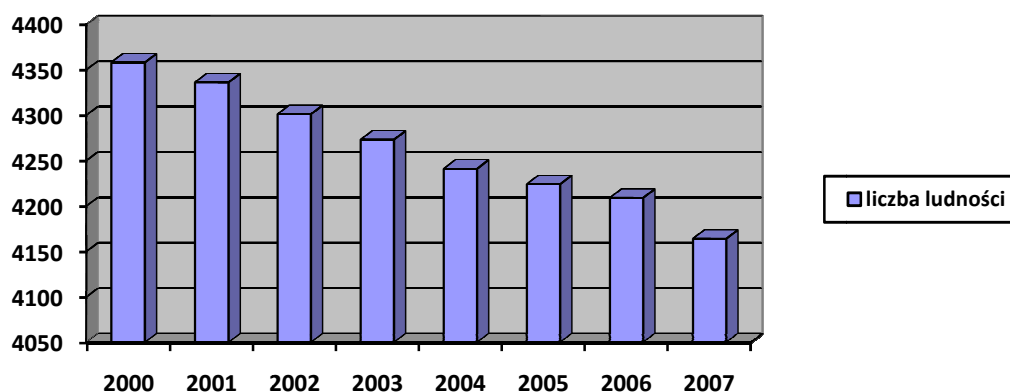
Wyszczególnienie	Rok 2010		2015		2020		2025	
	Ogółem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety	Ogółem	w tym kobiety	ogółem	w tym kobiety
	w tysiącach							
Powiat puławski	116,0		115,8		115,4		115,0	
Województwo Lubelskie	2151,0	1107,5	2125,7	1093,0	2095,8	1075,2	2055,5	1052,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Za wnioskiem tym przemawia utrzymujący się od lat spadek liczby mieszkańców gminy Baranów. Wartości te w latach poprzednich kształtowały się następująco:

- 2000 rok – 4358 mieszkańców;
- 2001 rok – 4336 mieszkańców;
- 2002 rok – 4301 mieszkańców;
- 2003 rok – 4273 mieszkańców;
- 2004 rok – 4241 mieszkańców;
- 2005 rok – 4224 mieszkańców.
- 2006 rok – 4209 mieszkańców
- 2007 rok – 4164 mieszkańców

Ryc. 3 Liczba ludności gminy Baranów w latach 2000-2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obserwowana tendencja pomimo różnego natężenia w poszczególnych latach od 2000 roku wykazuje wartość ujemną. W latach 2000 – 2007 liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 194 osoby, to jest o 4,45%.

Podsumowując należy stwierdzić, iż procesy demograficzne zachodzące na terenie gminy Baranów w większości pokrywają się z tendencjami obserwowanymi na terenie województwa, a nawet są mniej korzystne. W najbliższych kilkunastu latach prognozuje się niekorzystne zmiany

demograficzne prowadzące do szybkiego starzenia się społeczeństwa i stopniowego spadku liczby ludności w województwie.

W 2020 roku mniej więcej co piąty mieszkaniec województwa lubelskiego będzie miał 60 i więcej lat. Dalsze utrzymywanie się obecnych kierunków zmian zagraża pojawieniem się w niedalekiej przyszłości niekorzystnych dla rynku pracy deformacji struktury wieku ludności oraz zmniejszeniem podaży siły roboczej. Narastać mogą również problemy społeczne związane z przyrostem ludności w wieku poprodukcyjnym.

Według prognozy GUS w najbliższych latach województwo nadal będzie się zaliczało do obszarów odpływu ludności. Łącznie w okresie 2009 - 2015 z tytułu migracji zagranicznych i międzywojewódzkich ubędzie około 1,3% mieszkańców Lubelszczyzny.

2.4. Warunki życia mieszkańców

2.4.1. Rynek pracy i wynagrodzenie

Pod koniec 2007 roku wg danych GUS w gminie Baranów zatrudnionych było 256 osób, z czego 56,25% stanowiły kobiety. Podkreślić należy, iż dane te nie dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. Te ostatnie będą przedmiotem oddzielnej analizy.

Wyraźnie widać dominację zatrudnienia w usługach. W sektorze tym zatrudnionych jest ponad 61,71% wszystkich pracujących. Usługi rynkowe wykonują 63 osoby (24,60%), zaś usługi nierynkowe - 95 osoby (37,1%). Podkreślić należy bardzo silną pozycję branży przemysłowo-budowlanej, w której zatrudnionych są 94 osoby, tj. 36,71% wszystkich pracujących.

W rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie i rybactwie zatrudnione są jedynie 4 osoby (1,56%). Należy zauważyć, że brak większej ilości podmiotów w tym sektorze jest wyraźną słabością gminy w kontekście obsługi rodzimego rynku produktów rolnych.

Tabela 12. Pracujący (31.12.2007)

Gmina	Ogółem		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
	Ogółem	w tym kobiety			rynkowe	nierynkowe
Baranów	256	144	4	94	63	95
POWIAT	33568	16025	10955	9273	6801	6539
WOJEWÓDZTWO	634012	305981	277927	112229	110656	133200

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podkreślić trzeba, iż przedstawione powyżej tendencje nieco odbiegają od tych, charakterystycznych dla województwa lubelskiego i samego powiatu puławskiego. Chodzi tutaj przede wszystkim o zatrudnienie w branży

rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo, które na Lubelszczyźnie stanowi główne źródło zatrudnienia, natomiast w przypadku opisywanej gminy branża ta uzyskuje wartość zaledwie 1,56%.

Źródła GUS podają, iż przeciętne wynagrodzenie brutto w końcu grudnia 2007 roku w powiecie puławskim wynosiło 2689,62 zł. Wartość ta jest wyższa od średniej wojewódzkiej – 2468,22 zł. Należy założyć, iż w gminie Baranów wartość średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto kształtuje się zdecydowanie poniżej średniej wyliczonej dla powiatu puławskiego.

2.4.2. Bezrobocie

Pod koniec roku 2007 na terenie gminy Baranów zarejestrowanych było 175 osób bezrobotnych, z czego 112 to kobiety (64%). Uprawnieni do zasiłku tworzyli grupę 20 osób, co stanowiło zaledwie 11,42% wszystkich bezrobotnych na terenie gminy. Pośród bezrobotnych 61 osób to osoby długotrwale bezrobotne tj. pozostające bez zatrudnienia przez okres co najmniej 24 miesięcy. Dla wielu z nich bezrobocie stało się sposobem na życie.

W 2006 roku liczba zarejestrowanych w puławskim PUP osób z terenu gminy Baranów wynosiła 253, z czego 143 to kobiety (56,52%), z prawem do zasiłku – 18 osób. 89 osób stanowili długotrwale bezrobotni. Tym samym w prezentowanym okresie zaobserwowano spadek poziomu bezrobocia.

2.4.3. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe gminy pod koniec 2007 roku wynosiły 1295 mieszkań (5182 izby).

Tabela 13 Zasoby mieszkaniowe (31.12.2007)

Gmina	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	Przeciętna				
				Liczba izb w mieszkaniu	Liczba osób na		Powierzchnia użytkowa w m ²	
					1 mieszkanie	1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Baranów	1295	5182	114,6	4	3,21	0,80	88,5	27,5
POWIAT	39893	147109	2800,4	3,68	2,92	0,79	70,2	24,1
WOJEWÓDZTWO	700754	2609437	51484,1	3,72	3,11	0,84	73,5	23,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2007 na terenie gminy oddano do użytku jedynie 2 mieszkania co, jednak przy istniejących potrzebach mieszkaniowych i ujemnej demografii nie musi stanowić słabej strony gminy.

2.4.4. Edukacja

Na terenie gminy funkcjonują łącznie 3 placówki oświatowe, które prowadzą działalność w zakresie edukacji na poziomie przedszkola, szkoły podstawowej i gimnazjum:

- Przedszkole w Baranowie
- Szkoła Podstawowa im. Powstańców Styczniowych w Baranowie
- Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Baranowie

Szkoła Podstawowa im. Powstańców Styczniowych i Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego znajdują się w nowoczesnym budynku z salą gimnastyczną, świetlicą, kuchnią, stołówką oraz pracowniami informatycznymi cieszącymi się ogromnym zainteresowaniem uczniów. Obok budynku zlokalizowano otwarte w 2007 r. nowoczesne boisko wielofunkcyjne. Gminne Przedszkole, z kolei, mieści się w zabytkowym budynku przy ulicy Puławskiej.

Placówki oświatowe aktywnie korzystają z dostępnych środków unijnych. Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Baranowie oraz Przedszkole w Baranowie realizują obecnie cztery projekty współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Tabela 14 Wychowanie przedszkolne (31.12.2007)

Gmina	Placówki		Miejsca w przedszkolach	Oddziały		Dzieci	
	Ogółem	w tym przedszkola		Ogółem	w tym w przedszkolach	ogółem	w tym w przedszkolach
Baranów	3	1	50	2	1	68	43
POWIAT	113	24	2572	104	72	2879	2442
WOJEWÓDZTWO	1271	335	31159	2168	1296	43932	30086

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 15 Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2006/2007

Gmina	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie	Absolwenci (rok szkolny 2005/2006)
Baranów	1	19	14	281	53
POWIAT	48	601	392	7240	1405
WOJEWÓDZTWO	1154	10368	8460	156115	30880

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 16 Gimnazja dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2006/2007

Gmina	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie	Absolwenci (rok szkolny 2005/2006)
Baranów	1	9	7	169	75
POWIAT	23	239	189	4452	1589
WOJEWÓDZTWO	451	4159	4031	97895	32852

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.4.5. Ochrona zdrowia

Przeprowadzone dotychczas badania wykazują, że największe zagrożenie dla zdrowia i życia tutejszej ludności stanowią choroby układu krążenia. Choroby te są dominującą przyczyną przedwczesnej umieralności. Szczególnie groźna jest choroba niedokrwienna serca, w tym zawał mięśnia sercowego, choroby naczyń mózgowych i nadciśnienie tętnicze. Należy zauważyć, iż choroby układu krążenia są główną przyczyną pobytu pacjenta w szpitalu i jedną z głównych przyczyn absencji chorobowej. Są też najczęstszą przyczyną zgłaszania się chorych do leczenia ambulatoryjnego.

Kolejną grupę stanowią choroby nowotworowe, które od wielu lat wykazują stałą tendencję wzrostową w zakresie zachorowalności, chorobowości i umieralności. Obserwuje się przy tym wyższe natężenie umieralności w populacji mężczyzn niż wśród kobiet.

Trzecią, co do wielkości grupą zagrożenia zdrowia i życia są urazy i zatrucia. Z uwagi na fakt, że w znacznym stopniu jest to teren rolniczy zatrucia środkami ochrony roślin stanowią problem typowy dla tego regionu, a który nie dotyczy środowisk miejskich. Od kilku lat obserwuje się również tendencję wzrostową liczby chorych leczonych z powodu zaburzeń psychicznych.

Podstawową placówką świadczącą usługi zdrowotne na terenie powiatu puławskiego jest Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Puławach. Profil jego działalności obejmuje oddziały: Anestezjologii i Intensywnej Terapii (6 łóżek), Chirurgii Dziecięcej (25 łóżek), Chirurgii Ogólnej (46 łóżek), Dziecięcy (40 łóżek), Kardiologii (30 łóżek), Laryngologii (22 łóżka), Medycyny Paliatywnej (12 łóżek), Neurologii (32 łóżka), Noworodkowy (20 łóżek), Obserwacyjno-Zakaźny dla Dorosłych (25 łóżek), Obserwacyjno-Zakaźny dla Dzieci (20 łóżek), Okulistyczny (15 łóżek), Ginekologiczno – Położniczy (50 łóżek), Pulmonologiczny (20 łóżek), Rehabilitacji (33 łóżka), Urazowo-Ortopedyczny (39 łóżek), Urologii i Onkologii Urologicznej (30 łóżek), Wewnętrzny (30 łóżek), Reumatologii (18 łóżek), Szpitalny Oddział Ratunkowy.

Specjalistyczną opiekę szpitalną o zasięgu ponadregionalnym i wojewódzkim realizują szpitale kliniczne w Lublinie oraz szpitale w Białej Podlaskiej, Chełmie i Zamościu, szpitale psychiatryczne w Lublinie, Suchowoli (powiat Radzyń Podlaski), Radecznicy (powiat Zamość) i zakład opiekuńczo leczniczy w Celejowie (powiat Puławy). W ramach lecznictwa uzdrowiskowego funkcjonują: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria i zakłady przyrodolecznicze w Nałęczowie, Poniatowej, Adampolu i Krasnobrodzie.

Należy jeszcze dodać, iż bezpośrednią opiekę zdrowotną nad mieszkańcami gminy sprawuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Baranowie zatrudniający 3 lekarzy i 5 pielęgniarek. Na terenie gminy znajdują się 2 apteki.

2.4.6. Pomoc społeczna

Na terenie gminy Baranów organizacją pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, zatrudniający 2 pracowników socjalnych.. Głównym celem jego działalności jest:

- Zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka;
- Zapobieganie powstawaniu sytuacji zmuszających do korzystania z tego typu pomocy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej objął w 2007 r. pomocą finansową 120 rodzin. Większość z nich korzysta systematycznie ze świadczeń pomocy społecznej, do czego zmusza ich trudna sytuacja finansowa i brak pracy. Wiele rodzin zgłasza się do ośrodka wyłącznie po poradę lub pomoc w załatwianiu spraw urzędowych. W 2007 roku GOPS przyznawał pomoc z następujących powodów:

- ubóstwo; 87 rodzin; 350 osób;
- bezrobocie; 58 rodzin; 230 osób;
- niepełnosprawność; 32 rodziny; 109 osób;
- długotrwała choroba; 38 rodzin; 121 osób;
- bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego; 33 rodzin; 187 osób.

2.4.7. Kultura i sport

Na terenie miejscowości znajduje się Gminne Centrum Kultury, do którego zadań należy:

- Organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowanie przez sztukę,
- Gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie ochrona i udostępnianie dóbr kultury,
- Tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- Tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- Rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych,
- Promowanie zespołów twórczych i indywidualnych artystów działających na terenie gminy,
- Organizowanie imprez kulturalnych w różnych formach: koncertów, spektakli, wystaw, wieczorów autorskich, spotkań literackich i innych, mających na celu upowszechnianie kultury,
- Prowadzenie świetlic środowiskowych,

Gminne Centrum Kultury organizuje szereg imprez i wydarzeń o charakterze kulturalno-społecznym: Spotkanie opłatkowe dla osób samotnych i starszych, Zabawa z gliną - pokaz garncarski, Wieczór literacki, Gminny Przegląd Pieśni przedszkolnej, dziecięcej i młodzieżowej, Warsztaty plastyczne - wicie palm i robienie stroików wielkanocnych, Kiermasz świątecznej sztuki ludowej, Festyn z okazji 3-go maja, Cykl imprez z okazji obchodów Dnia Dziecka, Poznaj uroki okolicy w której mieszkasz - wakacyjne wycieczki rowerowe, Lato z Gminnym Centrum Kultury, koncerty, Zwiedzanie zabytków i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne na terenie gminy, Dożynki Gminne, Święto pieczonego ziemniaka, "Król grzybobrania", Gminne Obchody Święta Odzyskania Niepodległości, Warsztaty bożonarodzeniowe, Przegląd Kolęd i Pastoralek.

Gminna Biblioteka powstała w 1949 roku z inicjatywy Stanisława Koski ówczesnego Sekretarza Gromadzkiej Rady Narodowej. Gminna Biblioteka Publiczna posiada filię w Śniadówce. Księgozbiór biblioteki liczy ok. 19.000 woluminów a w jego skład wchodzi :

- literatura piękna polska i obca
- literatura popularnonaukowa
- wydawnictwa encyklopedyczne i słownikowe
- książki dla dzieci i młodzieży

W ciągu roku placówka wypożycza 25000 książek i czasopism, a co czwarty mieszkaniec gminy jest czytelnikiem.

Na terenie gminy Baranów działają 4 Koła Gospodyń Wiejskich. Dwa KGW działają w miejscowości Baranów i prowadzą zespoły śpiewacze liczące odpowiednio po 9 i 8 osób. Pozostałe dwa KGW funkcjonują w miejscowościach Śniadówka i Czołna. Koło w Śniadówce prowadzi zespół śpiewaczy Śniadowianki zrzeszający 10 osób, Koło w Czołnie prowadzi zespół śpiewaczy Czołnowianki liczący 13 osób. KGW organizują pokazy kulturalne, zajmują się hafciarstwem, wiciem wieńców dożynkowych i układaniem kompozycji z suchych kwiatów. Podczas uroczystości gminnych i wojewódzkich członkinie śpiewają stare pieśni ludowe. Koła kilkakrotnie brały udział w dożynkach na Lubelszczyźnie, podczas których otrzymywały nagrody (w tym I nagrodę) w konkursach na najpiękniejszy wieniec dożynkowy. Koła biorą udział w przeglądach twórczości ludowej na terenie całego województwa.

Baranów słynie z tradycji garncarskich. W 1582 roku na terenie całej gminy działało ogółem 34 rzemieślników. Baranów w rejonie puławskim uzyskał przywilej cechowy w 1785 r. Pierwsze oficjalne wzmianki o garncarzach ukazały się w spisie inwentaryzacyjnym Izabeli Małachowskiej (jednej z właścielek Baranowa) w 1779 roku. Spis ten zawierał m. in. nazwiska 13 garncarzy, którzy mieli obowiązek płacić podatek od uprawianego rzemiosła. Wspomniany cech garncarski - „bractwo”, powstał przy kościele parafialnym na prośbę plebana Franciszka Okuńskiego, a zezwolił na jego założenie ówczesny właściciel Baranowa Jan Nałęcz Małachowski w 1793 r. W założonej z tej okazji księdze figurowało wówczas 21 garncarzy. Nazwiska wielu z nich

przetrwwały w Baranowie do czasów obecnych. Obecnie tradycje garncarskie są kultywowane w specjalnie utworzonej pracowni, zaopatrzonej w nowoczesny piec, zlokalizowanej w Gimnazjum im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

W Szkole Podstawowej im. Powstańców Styczniowych w Baranowie działa Uczniowski Klub Sportowy „Laskowia”, do którego celów należą:

- planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów w oparciu o możliwości obiektowe i sprzętowe szkoły oraz pomoc organizacyjną i materialną rodziców i sympatyków Klubu
- angażowanie wszystkich uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych
- uczestniczenie w imprezach sportowych organizowanych terenie gminy
- organizowanie zajęć sportowych dla uczniów szkoły w celu wszechstronnego rozwoju ich sprawności fizycznej i umysłowej

Tabela 17 Kalendarz imprez kulturalnych i sportowych w Gminie Baranów w 2009 roku.

Lp.	Nazwa imprezy	Data imprezy	Organizator i osoba odpowiedzialna	Krótką charakterystyka imprezy
1.	Spotkanie opłatkowe dla osób samotnych i starszych	Styczeń 2009r.	GCK Baranów, GOPS Baranów	Gminna, integracyjna
2.	Zabawy z gliną – pokaz garncarski	Luty 2009r	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, plastyczna
3.	Wieczór literacki	Luty 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, literacka,
4.	Gminny Przegląd Pieśni przedszkolnej, dziecięcej i młodzieżowej	Marzec 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, muzyczna
5.	Warsztaty plastyczne - wicie palm i robienie stroików wielkanocnych	Kwiecień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, plastyczna
6.	Kiermasz świątecznej sztuki ludowej Wielkanoc 2009	Kwiecień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, artystyczna, ludowa
7.	Festyn z okazji 3-go maja	Maj 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
8.	Cykl imprez z obchodów Dnia Dziecka	Czerwiec 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
9.	VI Ogólnopolski Festiwal Tańców Lubelskich Godel 2009	Czerwiec 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Ogólnopolska, ludowa
10.	Poznaj uroki okolicy w której mieszkasz - wakacyjne wycieczki rowerowe	Lipiec 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, sportowa
11.	Lato z Gminnym Centrum Kultury	Lipiec 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna

12.	Mocne uderzenie – koncert rockowy	Sierpień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, muzyczna
13.	Zwiedzanie zabytków i miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne na terenie gminy	Sierpień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, kultywowanie tradycji lokalnych
14.	Dożynki Gminne 2009	Wrzesień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
15.	Święto pieczonego ziemniaka	Październik 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
16.	Król grzybobrania	Październik 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
17.	Gminne Obchody Święta Odzyskania Niepodległości	Listopad 2009r	GCK Baranów, GBP Baranów, Gimnazjum w Baranowie	Gminna, kultywowanie tradycji narodowych
18.	Warsztaty bożonarodzeniowe	Grudzień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, integracyjna
19.	Przeгляд Kołęd i Pastoralek	Grudzień 2009r.	GCK Baranów, GBP Baranów	Gminna, muzyczna

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z UG

2.4.8. Potencjał turystyczny

Położenie geograficzne, duża różnorodność przyrodnicza i krajobrazowa, bogata historia i tradycje kulturowe sprawiają, że gmina Baranów posiada szereg walorów, które zachęcają do wypoczynku i sprzyjają rozwojowi różnych form turystyki, zwłaszcza turystyki aktywnej. Rozwinięta sieć hydrologiczna znajdująca się na terenie gminy może stać się potencjalnym celem wypraw wędkarskich.

Do dużych potencjalnych atutów turystycznych Gminy należą obiekty zabytkowe oraz bogaty katalog wydarzeń kulturalnych. Ponadto podkreślić należy potencjał tkwiący w kultywowaniu tradycji rękodzielniczych charakterystycznych dla regionu – garncarstwa.

Ogromnym atutem Gminy są rozsiane tu i ówdzie, często ponad wiek sobie liczące, kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Które w połączeniu z czystą przyrodą, odpowiednio oplecione szlakami, mogą stanowić ciekawą atrakcję turystyczną. Aktualnie władze Gminy podjęły wysiłki w celu wytyczenia i urządzenia sieci szlaków turystycznych.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż zaplecze turystyczne jest jednym z największych potencjałów rozwojowych gminy, który dotychczas nie był w pełni wykorzystany. Istotną przeszkodą jest niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna na terenie gminy.

2.5. Przedsiębiorczość

Bazę ekonomiczną gminy Baranów pod koniec 2007 roku tworzyło 195 podmiotów gospodarczych, z czego zdecydowana większość zaliczana była do sektora prywatnego (93,84%).

Tabela 18 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w 2007 roku (31.12.2007)

Gmina	Ogółem	Sektor		Rodzaj prowadzonej działalności				
		Publiczny	Prywatny	spółki handlowe		Spółdzielnie	Fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				Razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego			
Baranów	195	12	183	4	-	3	9	153
POWIAT	9486	326	9160	341	34	90	274	7428
WOJEWÓDZTWO	149019	6054	142965	7087	832	1246	5820	111697

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura działowa podmiotów gospodarki narodowej wykazuje, że najwięcej podmiotów działało w sekcji handel i naprawy – 33,3% wszystkich przedsiębiorstw na terenie gminy. W pozostałych sekcjach, takie jak: budownictwo, rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo, handel i naprawy, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa nieruchomości działa od 2,6% do 13,8% podmiotów gospodarczych.

Tabela 19 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD w 2007 roku (31.12.2007).

Gmina	Ogółem	w tym						
		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	budownictwo	Handel i naprawy	Hotele i restauracje	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Obsługa nieruchomości
Baranów	195	10	27	65	11	5	17	7
POWIAT	9486	198	929	3412	592	451	1149	102
WOJEWÓDZTWO	149019	4130	13691	53768	3965	11050	5523	18224

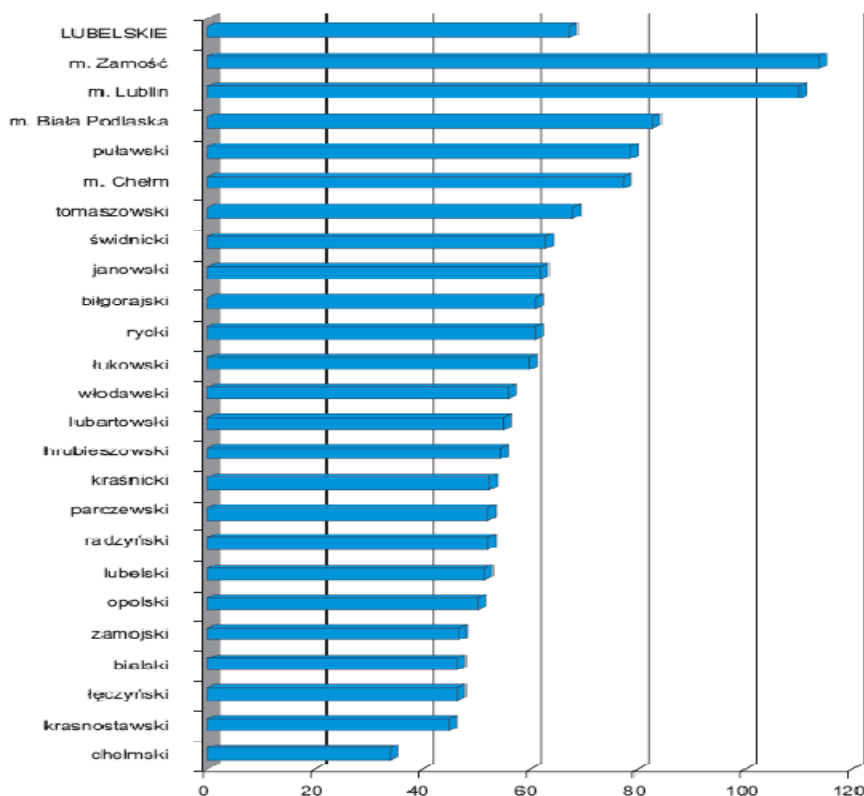
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najliczniejszą grupę podmiotów gospodarczych (78%) stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Działają oni głównie w sektorze Handlu i napraw (40%).

Na poniższym wykresie zilustrowano liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w 2007 roku w województwie lubelskim w przeliczeniu na 1 tysiąc mieszkańców. Z porównania poszczególnych powiatów wynika, iż powiat puławski należy do obszarów przedsiębiorczych.

Ryc. 4 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w 2007 roku (na 1 tys. ludności).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Należy zauważyć, iż dobrze funkcjonująca przedsiębiorczość (w tym mała i średnia) stanowi podstawę do budowania konkurencyjności lokalnej, a co za tym idzie również i regionalnej gospodarki. Tymczasem sektor małych i średnich przedsiębiorstw na Lubelszczyźnie, a tym samym i na terenie gminy Baranów, należy do najslabiej rozwiniętych w Polsce i boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Pozytywne zjawiska gospodarcze hamowane są przez liczne bariery formalno - prawne prowadzenia działalności gospodarczej, a także wciąż słabo rozwinięty system samorządu gospodarczego i instytucji wspierania biznesu.

Aktualnie do najważniejszych utrudnień związanych z rozwojem tego sektora na terenie gminy można zaliczyć:

- Funkcjonowanie przedsiębiorstw w tradycyjnych sektorach produkcji i usług;
- Niskie zatrudnienie i niskie kapitały własne;
- Niski poziom konkurencyjności produktowej, technologicznej i organizacyjnej;

- Niewielkie zaangażowanie przedsiębiorstw w działalność eksportową;
- Brak mocnych powiązań kooperacyjnych z partnerami w kraju i za granicą.

Istotne z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości jest tzw. otoczenie biznesu. W położonym w sąsiedztwie Puławach funkcjonują filie Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny i Lubelskiej Fundacji Rozwoju, które świadczą m.in. usługi doradcze dla przedsiębiorców oraz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Funkcjonują również biura rachunkowe służące pomocą w rozliczeniach działalności firmy. Dla rozwoju przedsiębiorstw ważny jest także dostęp do środków finansowych. Potrzeby te są zaspokajane przez liczne oddziały banków zlokalizowane w Puławach. Należą do nich:

- Bank PKO BP,
- Bank Millennium S.A.
- Bank Zachodni WBK S.A.
- Invest-Bank S.A.
- Bank PeKaO S.A.
- Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.;

W samym Baranowie funkcjonują oddziały Banku PKO BP oraz Nadwiślańskiego Banku Spółdzielczego w Puławach.

2.6. Rolnictwo

Ponad 60% powierzchni gminy Baranów zajmują użytki rolne, z czego ok. 70% stanowią grunty orne, 2% - sady i plantacje, 15% - lasy.

Użytki rolne ogółem - **5 761 ha** (67,7% ogólnej powierzchni gminy) w tym:

- grunty orne - **4 314 ha** (74,9 %),
- sady i plantacje truskawek - **117 ha** (2,03 %),
- łąki i pastwiska trwale - **1 330 ha** (23,07 %),
- lasy - **1 983 ha** (24 %),
- pozostałe grunty pod zabudowaniami, podwórzami, drogi, nieużytki i inne - **936 ha** (10,7 %).

Baranów ma gorsze od przeciętnych w województwie warunki do produkcji rolniczej. Wartość ogólnego wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wyrażona wg punktacji IUNG) wynosi 62,6 pkt i plasuje całą gminę w grupie jednostek o najniższej przydatności do produkcji rolniczej. Przeważają grunty klasy IV, które stanowią ponad 45 % ogólnej powierzchni użytków rolnych w gminie. Grunty podlegające ścisłej ochronie prawnej, klasy I-III stanowią 17,3 % ogólnej powierzchni użytków rolnych. Dalsze 20,7 % zajmują grunty klasy V, zaś grunty klasy VI stanowią 16,8 %. Gleby charakteryzują się wysokim stopniem zakwaszenia oraz niedoborem pierwiastków (magnezu, fosforu, potasu).

2.7. Zagospodarowanie przestrzenne

2.7.1. Sieć drogowa

Podstawową sieć komunikacyjną tworzą drogi gminne. Zgodnie z powszechnie przyjętymi i stosowanymi założeniami powinny one zapewniać dogodnie połączenia pomiędzy miejscowościami położonymi na terenie gminy. Biorąc pod uwagę wielkość gminy oraz liczbę miejscowości, sieć tą można uznać za rozwiniętą w sposób zadowalający. Całkowita sieć dróg gminnych wynosi 45,3 km, z czego 9,5 km (21%) posiada nawierzchnię utwardzoną. Podkreślić należy, że aż 35,8 km (79%) dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową, co znacznie pogarsza warunki życia mieszkańców miejscowości, których ten problem dotyczy.

Tabela 20 Drogi gminne (stan na dzień 31.12.2007)

Gmina	Łączna długość	Utwardzone o nawierzchni asfaltowej lub betonowej	Gruntowe ulepszone (kamień, żwir, żużel)	Gruntowe zwykłe
	Km	Km	Km	Km
Baranów	45,3	9,5	10,9	24,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przekazanych przez UG

Drogi powiatowe na terenie gminy tworzą sieć o długości 57,9 km. W porównaniu do stanu technicznego dróg gminnych, w tej kategorii widać znacznie lepszą sytuację – 84,2% dróg powiatowych na terenie gminy Baranów posiada nawierzchnię trwałą.

Tabela 21 Drogi powiatowe (stan na dzień 31.12.2007)

Gmina	Łączna długość	Utwardzone o nawierzchni asfaltowej lub betonowej		Gruntowe ulepszone (kamień, żwir, żużel)		Gruntowe zwykłe	
	km	km	%	Km	%	km	%
Baranów	57,9	48,8	84,2	-	-	9,1	15,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przekazanych przez UG

Gmina Baranów położona jest w odległości 9 km od drogi krajowej nr 17 Warszawa - Lublin - Zamość - granica państwa. Zewnętrzne powiązania komunikacyjne gminy realizowane są poprzez drogi powiatowe a droga wojewódzka nr 823 Żyrzyn - Puławy realizuje powiązanie z ośrodkiem powiatowym w Puławach oddalonym o 20 km.

Ryc. 5 Mapa dróg przebiegających przez teren gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przekazanych przez UG

Stan dróg gminnych i powiatowych jest niezadowalający i w znacznej części wymaga przeprowadzenia gruntownych remontów. Najwięcej dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową, szczególnie w okresach wiosennych utrudniony zostaje dojazd do pól uprawnych i niektórych gospodarstw. Odczuwalny dla mieszkańców gminy Baranów jest także brak chodników.

2.7.2. Zaopatrzenie w wodę

Teren gminy Baranów jest w zwodociągowany w 100%. Wszystkie gospodarstwa domowe pobierają wodę z komunalnych ujęć wody.

Tabela 22 Przyłącza wody (stan na dzień 31.12.2008)

Lp.	Miejscowość	Przyłącza wody
1.	Baranów	484
2.	Czołna	71
3.	Dębczyna	21
4.	Gródek	31
5.	Huta	38
6.	Karczunek	15
7.	Klin	6
8.	Kozioł	66
9.	Łukawica	32
10.	Łukawka	60

11.	Łysa Góra	23
12.	Motoga	19
13.	Niwa	30
14.	Nowomichowska	8
15.	Pogonów	69
16.	Składów	28
17.	Śniadówka	106
18.	Wola Czołnowska	76
19.	Zagózdź	35
RAZEM		1218

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przekazanych przez UG

Całkowita długość sieci wodociągowej wynosi 73,5 km.

Tabela 23 Długość sieci wodociągowej (stan na dzień 31.12.2008)

Lp.	Miejscowość	Długość sieci (w km)
		Sieć wodociągowa
1.	Baranów	11,1
2.	Czołna	5,0
3.	Dębczyna	2,2
4.	Gródek	2,6
5.	Huta	1,5
6.	Karczunek	1,2
7.	Klin	0,9
8.	Kozioł	3,9
9.	Łukawica	2,6
10.	Łukawka	5,8
11.	Łysa Góra	4,0
12.	Motoga	1,0
13.	Niwa	2,0
14.	Nowomichowska	1,5
15.	Pogonów	1,6
16.	Składów	3,5
17.	Śniadówka	10,9
18.	Wola Czołnowska	7,1
19.	Zagózdź	5,1
RAZEM		73,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: danych przekazanych przez UG

Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca w gminie Baranów wynosi 23,2 m³ i jest niższe od analogicznego wskaźnika dla powiatu puławskiego o 6,1 m³.

2.7.3. Infrastruktura ochrony środowiska

Gminna komunalna oczyszczalnia ścieków została uruchomiona w roku 1996. Jej dobową przepustowość wynosi 250 m³. Do oczyszczalni dostarczane są ścieki bytowo-gospodarcze, które w procesie oczyszczania są podawane technologii biologicznej. Ścieki oczyszczone odprowadzane są do rzeki Wieprz. Sieć kanalizacyjna składa się z 416 przyłączy, zlokalizowanych w miejscowości Baranów. Całkowita długość sieci kanalizacyjnej wynosi 17,2 km.

Składowisko odpadów stałych eksploatowane jest od 1996 roku. Powierzchnia wysypiska wynosi 1,34 ha, a możliwa dopuszczalna pojemność to 11 500 m³. Na wysypisko śmieci przyjmowane są odpady komunalne z terenu całej gminy. Przeważająca część odpadów pochodzi od właścicieli gospodarstw domowych.

2.8. Analiza budżetu gminy

Analiza budżetu Gminy Baranów obejmuje lata 2000 – 2008 i opiera się na danych pochodzących ze sprawozdań z wykonania budżetu gminy za lata 2000 – 2007.

Dochody budżetu gminy Baranów w latach 2000 - 2007 przedstawione zostały w tabeli zamieszczonej poniżej

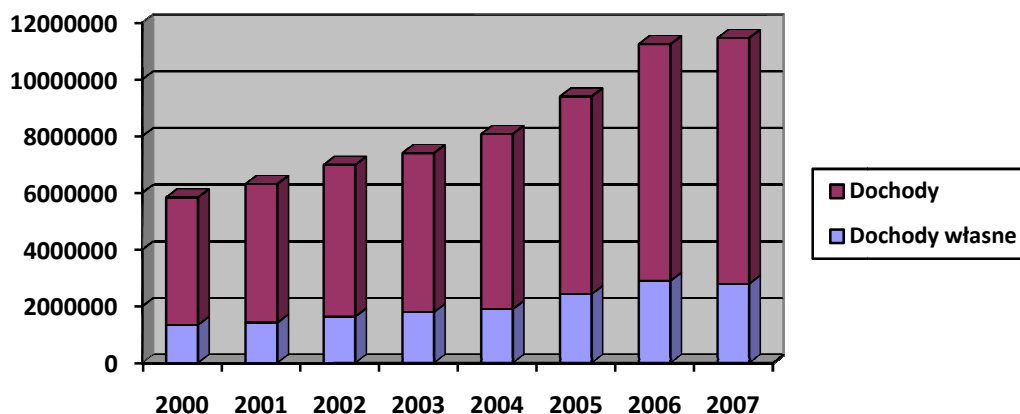
Tabela 24 Dochody budżetu gminy w latach 2000 – 2007.

lata	Dochody własne	Dochody	Udział dochodów własnych w dochodach gminy
2000	1345299	4488145	30%
2001	1423046	4885436	29%
2002	1634044	5346279	30%
2003	1793389	5604424	32%
2004	1897709	6172293	30%
2005	2429978	6962436	34%
2006	2895793	8342812	34%
2007	2790928	8666728	32%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 6 Dochody i dochody własne w latach 2000 – 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Daje się zauważyć trwały wzrost dochodów Gminy, co sprawia, że posiada ona systematycznie więcej środków na realizację swoich zadań. Dochody własne utrzymują się na raczej stałym poziomie wynoszącym przeciętnie 31,37% dochodów.

Tabela 25 Budżet gminy i jego dynamika

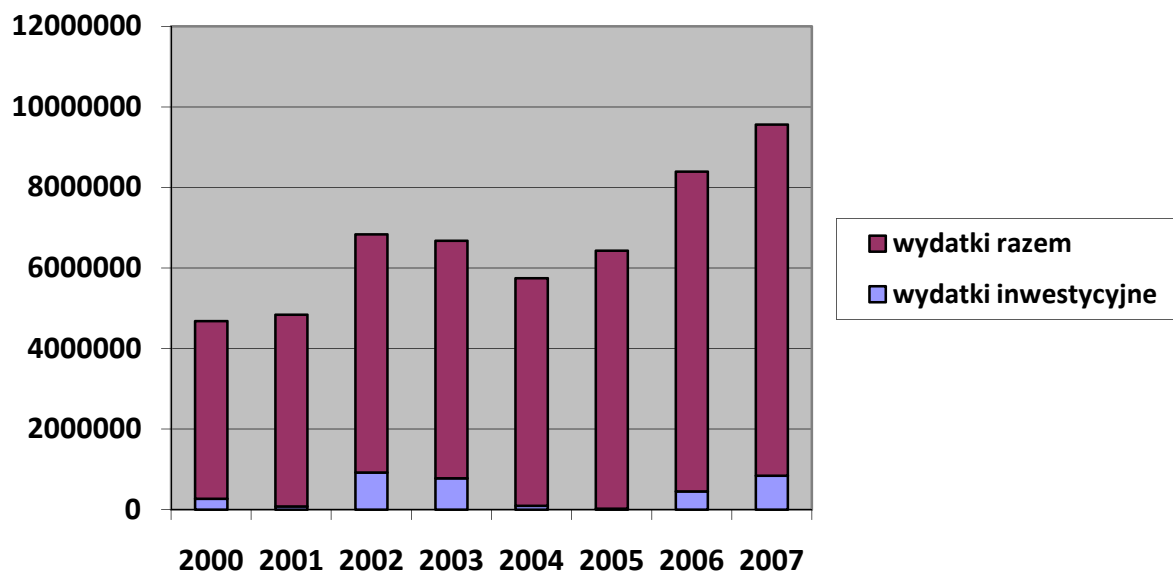
Gminy	Dochody budżetowe ogółem na 1 mieszkańca w zł			Dochody własne na 1 mieszkańca w zł			Dynamika w %					
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	Dochody ogółem			Dochody własne		
							2004/03	2005/04	2006/05	2004/03	2005/04	2006/05
Baranów	1305,78	1449,24	1646,74	417,84	445,58	574,73	105,81	107,65	104,90	105,81	128,04	119,16
Gminy ogółem	1342,04	1475,27	1667,96	430,63	455,32	537,58	110,13	112,80	119,82	105,73	118,07	124,83

Źródło: Wykonanie budżetów jednostek samorządu terytorialnego woj. Lubelskiego w 2005 roku – Regionalna Izba Obrachunkowa w Lublinie, Zeszyt Nr 47

W porównaniu z innymi gminami województwa Gmina Baranów wypada dobrze jeśli porównamy dochody własne budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Jednak w dochodach ogółem znajduje się poniżej średniej wyliczonej dla gmin wiejskich województwa lubelskiego.

Ryc. 7 Wydatki i wydatki inwestycyjne budżetu Gminy Baranów w latach 2000 – 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 26 Wydatki inwestycyjne gminy.

Lata	wydatki na inwestycje	wydatki razem	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach Gminy
2000	270929	4413390	6,13%
2001	82545	4756220	1,73%
2002	919862	5917149	15,54%
2003	780956	5890646	13,25%
2004	97354	5647171	1,72%
2005	25809	6404203	0,4%
2006	454682	7934149	5,73%
2007	842684	8718512	9,66%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zwraca uwagę, pojawiająca się po 2003 roku niekorzystna tendencja spadku wydatków inwestycyjnych przy jednoczesnym wzroście innych wydatków. Jest to jednak zauważalne, także w przypadku innych gmin wiejskich województwa lubelskiego. Dopiero w budżecie na 2007 rok zaplanowano znaczny wzrost nakładów na inwestycje (do ok. 10%).

Tabela 27 Budżet gminy na jednego mieszkańca

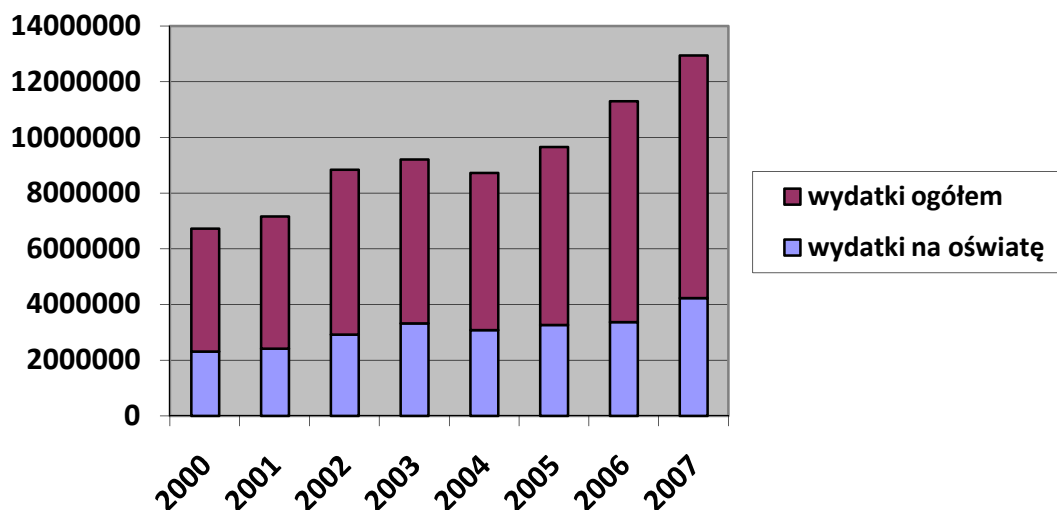
Gminy	Wydatki budżetowe ogółem na 1 mieszkańca w zł			Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca w zł			Dynamika w %							
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	Wydatki ogółem			Wydatki inwestycyjne				
							2004/03	2005/04	2006/05	2004/03	2005/04	2006/05		

Baranów	1372,47	1325,94	1514,71	182,76	22,95	6,11	86,31	113,40	123,88	12,46	26,51	1761,71
Gminy ogółem	1361,20	1512,04	1616,83	246,13	302,29	245,07	95,86	106,93	118,78	122,82	81,07	99,57

Źródło: Wykonanie budżetów jednostek samorządu terytorialnego woj. Lubelskiego w 2005 roku – Regionalna Izba Obrachunkowa w Lublinie, Zeszyt Nr 47

Ryc. 8 Wydatki na oświatę w latach 2000 – 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 28 Wydatki na oświatę w latach 2000 – 2007.

lata	wydatki na oświatę	wydatki razem	udział wydatków na oświatę w wydatkach gminy
2000	2306486	4413390	52%
2001	2409169	4756220	51%
2002	2920524	5917149	49%
2003	3324152	5890646	56%
2004	3078788	5647171	54%
2005	3259259	6404203	51%
2006	3367931	7934149	42%
2007	4231407	8718512	48%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dużą pozycją po stronie wydatków budżetu gminy są wydatki na oświatę. W omawianym okresie daje się zauważyć zarówno tendencje do wzrostu i spadku udziału tych wydatków w ogóle wydatków budżetu. W okresie 2000-2002 wydatki spadły z 52% do 49%, by następnie w roku kolejnym wzrosnąć do poziomu 56%. Wreszcie w przeciągu ostatnich 4 lat nastąpił ponowny spadek do poziomu 48%.

Tendencja spadkowa jest niewątpliwie korzystna dla budżetu, choć i tak otrzymywana przez gminę oświatowa część subwencji nie wystarcza na pokrycie wszystkich wydatków oświatowych i zmusza Gminę do przeznaczania na cele oświatowe części dochodów własnych.

Tabela 29 Subwencja oświatowa i wydatki na oświatę w latach 2006 – 2007.

Lata	wydatki na oświatę	subwencja oświatowa	różnica
2006	3367931	2237335	1130596
2007	4231407	2360470	1870937

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wydatki oświatowe stanowiły 50% wydatków na zadania własne budżetu Gminy Baranów w 2007 roku i są największą pozycją po stronie wydatków. Następne miejsce zajmują wydatki na pomoc społeczną (18%), gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (17%) i administrację publiczną (10%). Pozostałe wydatki nie przekraczają łącznie 5%.

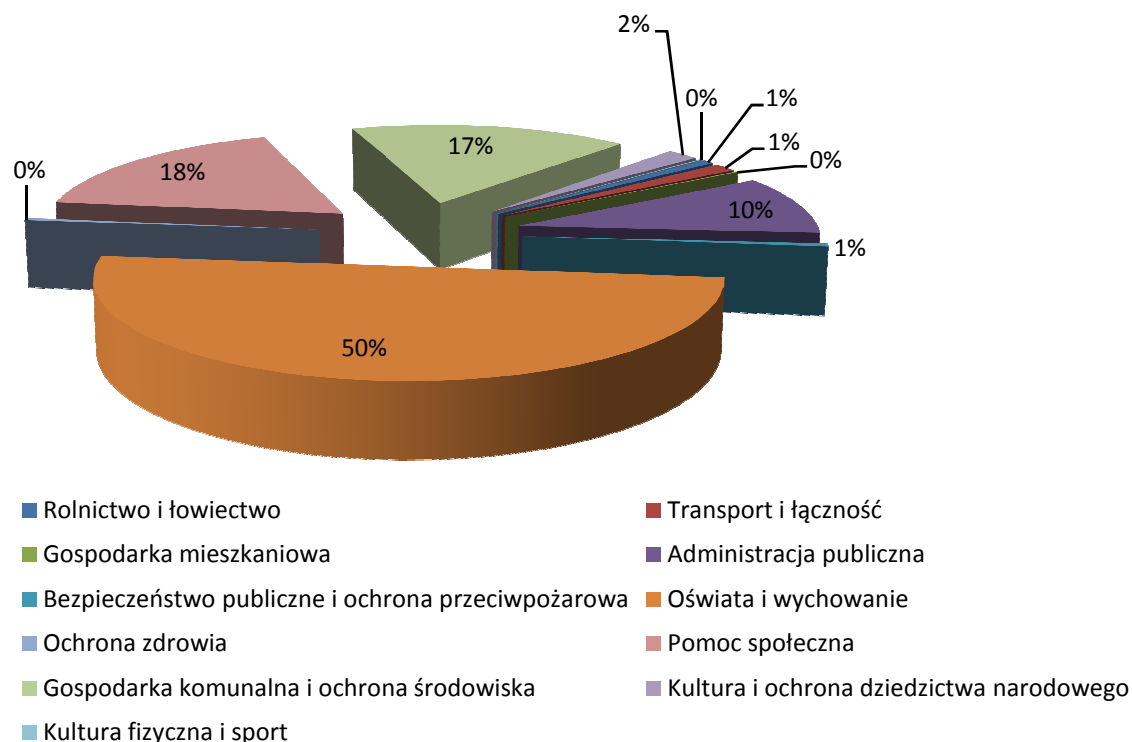
Tabela 30 Wydatki budżetu gminy Baranów w 2007 r. na zadania własne

Zadania własne	8472058
Rolnictwo i łowiectwo	62909
Transport i łączność	119875
Gospodarka mieszkaniowa	11824
Administracja publiczna	848267
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	43076
Oświata i wychowanie	4231407
Ochrona zdrowia	34370
Pomoc społeczna	1497799
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1446031
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	166500
Kultura fizyczna i sport	10000

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

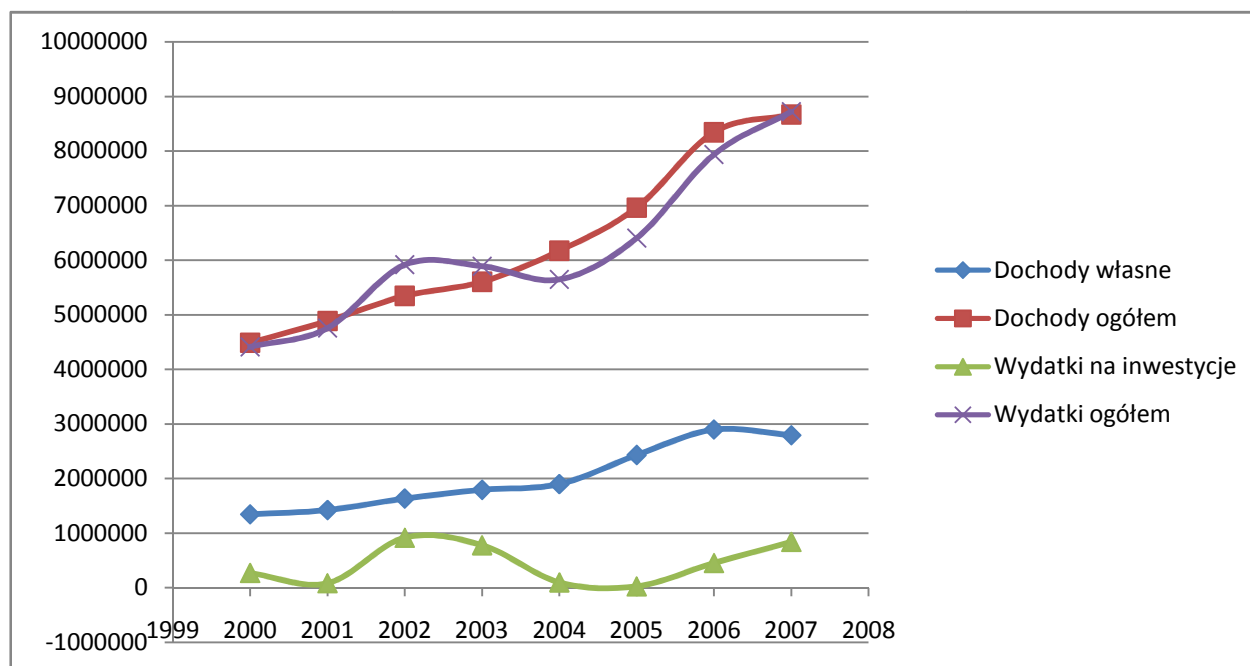

Ryc. 9 Udział poszczególnych kategorii wydatków na zadania własne w budżecie gminy Baranów w 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 10 Zestawienie dochodów i wydatków budżetu gminy w latach 2000 – 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższy wykres ilustruje dynamikę wzrostu wydatków i dochodów budżetu gminy w latach 2000 -2007 z uwzględnieniem dochodów własnych i wydatków inwestycyjnych. Wyraźnie widać zrównoważony wzrost wydatków gminy na poziomie wzrostu dochodów. Wydaje się, że nakłady na inwestycje są zbyt niskie w stosunku do możliwości budżetu gminy.

Tabela 31 Wynik budżetu gminy w latach 2000 - 2007

Lata	Dochody własne	Dochody ogółem	Wydatki na inwestycje	Wydatki ogółem	Wynik budżetu
2000	1345299	4488145	270929	4413390	74755
2001	1423046	4885436	82545	4756220	129216
2002	1634044	5346279	919862	5917149	-570870
2003	1793389	5604424	780956	5890646	-286222
2004	1897709	6172293	97354	5647171	525122
2005	2429978	6962436	25809	6404203	558233
2006	2895793	8342812	454682	7934149	408663
2007	2790928	8666728	842684	8718512	-51784

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podsumowując dokonane analizy należy stwierdzić, iż Gmina prowadzi racjonalną gospodarką finansową opartą na solidnych podstawach, a poziom wydatków nie odbiega znacząco od poziomu dochodów. Niewątpliwym sukcesem jest opanowanie wydatków na oświatę. Dostatecznie niski poziom wydatków inwestycyjnych nie spowodował powstania nadmiernie wysokich zobowiązań i nie zablokował mogących nastąpić procesów inwestycyjnych z wykorzystaniem środków z UE. Istnieją więc znakomite finansowe możliwości absorpcji środków z UE i realizacji wielu sprzyjających rozwojowi Gminy inwestycji.

2.9. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy

Rozwój Gminy Baranów, podobnie jak i zdecydowanej większości tego typu jednostek samorządowych, będzie uzależniony od szeregu czynników zewnętrznych. Niektóre z nich będą miały pozytywny wpływ na rozwój, natomiast inne mogą w sposób istotny przyczynić się do ograniczenia natężenia zjawisk rozwojowych. W niniejszej analizie przedstawiono krótką charakterystykę najważniejszych pozytywnych i negatywnych zjawisk, mogących w znaczący sposób wpłynąć na dalszy rozwój gminy. Od precyzyjnego określenia roli i znaczenia tych zjawisk zależy w dużej mierze właściwe określenie strategicznej wizji rozwoju gminy.

Do głównych czynników zewnętrznych, mogących pozytywnie wpłynąć na rozwój gminy, należy z pewnością zaliczyć:

- Postępujące procesy integracyjne w Unii Europejskiej, dokonujące się w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z licznych

analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój Lubelszczyzny wynika, że w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się szeregu pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu.

- ❑ Transfer do regionu znacznych środków finansowych związanych z realizacją przez Polskę programów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej szacuje się, że w do końca 2015 r. łączny napływ środków z UE do województwa lubelskiego może wynieść nawet 5 mld euro. Około 60% tych środków (3 mld euro) będzie pochodzić z programów realizowanych w ramach unijnej polityki spójności, natomiast pozostała kwota (2 mld euro) będzie dostępna w ramach wdrażanych w województwie lubelskim instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej.
- ❑ Rozwój społeczeństwa informacyjnego i możliwości z tym związanych - przewiduje się, że w ciągu najbliższych lat nastąpi szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych przyczyniający się do ich powszechnego wykorzystania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych i przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek Lubelszczyzny. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do zwiększenia atrakcyjności obszaru i ograniczania występujących w poszczególnych gminach problemów społecznych i gospodarczych.
- ❑ Rosnące znaczenie walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju różnych form turystyki. W ciągu najbliższych lat turystyka będzie stanowiła jeden z najszybciej rozwijających się sektorów gospodarki zarówno w Europie jak i Polsce¹². Rynek usług turystycznych będzie w dużej mierze kształtowany przez kompleksowe produkty turystyczne, które w dużym stopniu oparte będą na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych.
- ❑ Rozwój sektora odnawialnych źródeł energii - założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 12% w roku 2010 i 21% w roku 2020. Ponadto udział biopaliw w zużyciu paliw silnikowych w transporcie ma w roku 2020 wynieść nie mniej niż 5,75%. Przewiduje się, że sektor energetyki odnawialnej w Polsce będzie rozwijał się w oparciu o trzy podstawowe źródła: biomasę (pochodzącą głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych i komunalnych), energię wiatrową oraz wodną.

¹² Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, czerwiec 2005

W dłuższej perspektywie należy spodziewać się napływu nowych inwestycji i technologii, a popyt na odnawialne surowce energetyczne stworzy dla wielu gmin wiejskich alternatywę do modernizacji rolnictwa oraz dodatkowe szanse na różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.

Natomiast do negatywnych czynników zewnętrznych mogących ograniczyć możliwości rozwojowe gminy Baranów należy zaliczyć:

- ❑ Peryferyjne położenie województwa lubelskiego i jego zapóźnienia w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej. Jest to niewątpliwie jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych gmin Lubelszczyzny. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych.
- ❑ Wspólna polityka rolna, która z jednej strony wymusza modernizację i efektywność polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Uwzględniając przy tym dużą liczbę zatrudnionych w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby spowodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, znacznie ograniczając możliwości rozwojowe i inwestycyjne gmin województwa lubelskiego.
- ❑ Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę – wzrastające możliwości dostępu do europejskiego rynku pracy, połączone z brakiem realnych możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania powoduje, że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi decyduje się na szukanie pracy poza granicami województwa i kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na lokalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse rozwojowe województwa, a co za tym idzie poszczególnych jednostek samorządowych. W wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-gospodarczych w wielu miejscowościach Lubelszczyzny.
- ❑ Niedostosowanie środków unijnych do potrzeb inwestycyjnych większości samorządów lokalnych w regionie - ryzyko takie pojawia się w związku ze zobowiązaniem się Polski do przeznaczenia co najmniej 60% środków z Unii Europejskiej na realizację celów tzw. Strategii Lizbońskiej, która koncentruje się przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów ogólnoeuropejskich. W niewielkim stopniu uwzględnia przy tym potrzeby rozwojowe samorządów lokalnych. Takie podejście może doprowadzić do sytuacji, w której tylko niewielka część samorządów lokalnych będzie mogła uzyskać wsparcie na modernizację podstawowej infrastruktury technicznej i społecznej.

3. Analiza SWOT

3.1. Charakterystyka analizy SWOT

Analiza SWOT jest metodą pozycjonowania i oceny zalecaną w tworzeniu długoletnich planów rozwoju, planów restrukturyzacyjnych. Stosowana była również w ewaluacji realizacji programów funduszy strukturalnych w latach 2004 - 2006.

Zgodnie z rozporządzeniem 1260/99 oraz dokumentem roboczym nr 2, analiza SWOT winna być wykorzystana przy prowadzeniu ewaluacji ex-ante programów strukturalnych, planów rozwoju, jednolitych dokumentów programowych, programów operacyjnych i uzupełnień programów operacyjnych¹³. Jest ona więc instrumentem służącym przede wszystkim do prowadzenia ewaluacji globalnej i pozycjonowania strategicznego. W związku z tym metoda ta jest powszechnie wykorzystywana przy opracowaniu regionalnych i lokalnych strategii rozwoju społeczno – gospodarczego.

Nazwa metody jest akronimem pochodzącym od angielskich słów: Strength (siła), Weakness (słabość), Opportunity (szansa) oraz Threat (zagrożenie). Głównym celem metody, w przypadku programów o charakterze społeczno – gospodarczym, jest diagnoza czynników wpływających na rozwój danej struktury – w tym przypadku gminy i na tej podstawie opracowanie strategii najkorzystniejszej z punktu widzenia przyszłego rozwoju. Diagnoza ta dotyczy zarówno czynników pozytywnych (silnych stron), jak również czynników negatywnych (słabych stron). W następnym etapie prac silne i słabe strony gminy skonfrontowane zostaną z czynnikami zewnętrznymi, pozostającymi poza kontrolą władz odpowiedzialnych za realizację strategii, które w pozytywny (szanse) lub negatywny (zagrożenia) sposób mogą wpływać na rozwój gminy.

Diagnoza sytuacji, zwana pozycjonowaniem strategicznym, stanowi punkt wyjścia do opracowania programów rozwoju oraz instrumentów, które zostaną wykorzystane przy ich wdrażaniu. W zależności od przyjętej filozofii działania (zwanej często: intencją strategiczną), instrumenty te mogą być ukierunkowane dwojako:

- Stawiać głównie na wykorzystywanie zidentyfikowanych szans i wzmacnianie silnych stron gminy;
- Likwidować zdiagnozowane słabe strony i minimalizować zagrożenia.

W praktyce najczęściej stosuje się oba podejścia, ale przy obligatoryjnym zachowaniu odpowiedniej konfiguracji zbioru instrumentów.

¹³ Rozporządzenie Rady (WE) NR 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające ogólne przepisy w sprawie Funduszy Strukturalnych.

Wyniki analizy przedstawione zostały w formie tabelarycznej (macierz), gdzie opisane zostają słabe i mocne strony gminy oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju. Analiza SWOT w takiej formie jest uzupełnieniem opisu aktualnej sytuacji w danej jednostce samorządu terytorialnego oraz związanych z nią danych statystycznych. Dużą zaletą tej metody jest przede wszystkim syntetyczne ujmowanie głównych czynników warunkujących rozwój.

Przedmiotem analizy SWOT, prowadzonej dla zintegrowanych programów o charakterze społeczno - gospodarczym są złożone zagadnienia (zasoby, właściwości, procesy, zjawiska) będące podstawą rozwoju i konkurencyjności gminy oraz warunków tworzenia miejsc pracy. Należy jednocześnie podkreślić, iż treść analizy SWOT w dużej części jest uwarunkowana specyfiką gminy i problemami, które w niej występują oraz celem prowadzenia analizy i oceny.

3.2. Schemat analizy SWOT

Uzyskane z pomiarów wyniki podlegają wstępnemu wartościowaniu, pod kątem ich użyteczności dla przyszłego rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. Kryterium wartościowania powinno tu być odniesienie do porównywalnych sytuacji innych podobnych jednostek (określanych poprzez dane statystyczne i wyznaczających pewien standard – bazę porównawczą), a także ocena problemowa wykorzystująca dotychczasowe osiągnięcia rozwojowe gminy.

Efektom wstępnego wartościowania jest zestawienie – w każdym z wymienionych powyżej obszarów – zmiennych potencjału wewnętrznego w postaci atutów (S) i słabości (W). Powinno ono uszeregować zmienne potencjału wg wartości ich siły, korzystności lub niekorzystności (jak duży jest atut lub słabość) oraz znaczenia dla przyszłych losów gminy (waga).

Tabela 32 Schemat analizy atutów i słabości w analizie SWOT.

Lp.	Obszary (wymiar) potencjału	Atuty (siła dodatnia)			Słabości (siła ujemna)		
		zmienna	siła	waga	zmienna	siła	waga
1.	Baza ekonomiczna	a)	a)
		b)	b)
		c)	c)
		d)	d)
2.	Infrastruktura ekonomiczna	a)	a)
		b)	b)
		c)	c)
		d)	d)
3.	...						
4.	...						
...							

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Brilman J., Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania, PWE, Warszawa 2002; Grudzewski W., Karst A., Zastosowanie metody SWOT w ocenie strategii. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 5, 1999; Oblój K., Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej. PWE, Warszawa 1998; Oblój K., Strategia sukcesu firmy, PWE, Warszawa 2000.

Wraz z identyfikowaniem i wartościowaniem zmiennych potencjału wewnętrznego gminy (mocnych i słabych stron) przeprowadzono badania potencjału otoczenia dla tej struktury. Potencjał otoczenia dla gminy należy

rozumieć jako ogół procesów, zjawisk o charakterze systemowym a także działań instytucji i osób fizycznych, nie będących częścią struktury gminy, które mogą mieć wpływ na jakikolwiek wymiar lub fragment aktywności gospodarczej, społecznej oraz postaw i zachowań mieszkańców, organizacji i instytucji.

Określenie otoczenia dla tak złożonej struktury, jaką jest struktura gminy, nie jest sprawą łatwą. Szczegółnej precyzji wymaga strukturalizacja (segmentacja) otoczenia, aby w obrębie poszczególnych segmentów identyfikować zmienne potencjału, a następnie wartościować je w kategoriach szans i zagrożeń (dla przyszłości gminy). Można przyjąć, że zgodnie z metodologią diagnozy strategicznej otoczenia, dokonuje się segmentacji otoczenia dla gminy wg metody przedstawionej w tabeli zamieszczonej poniżej.

Tabela 33 Segmentacja otoczenia dla potrzeb analizy SWOT.

Segment	Opis
Otoczenie systemowe	Ekonomiczne, technologiczne, społeczno-kulturowe, polityczno-prawne, demograficzne, międzynarodowe
Otoczenie konkurencyjne	Inne gminy (zwłaszcza „sąsiednie”) konkurujące o środki, inne organizacje realizujące przedmiotowe i systemowe inicjatywy, nie mieszczące się w strukturze gminy, które konkurują o środki z władzami samorządowymi gminy
Grupy interesariuszy	Organizacje i osoby fizyczne zewnętrzne, które mogą wykazywać zainteresowanie gminą jako zgodne z własnym interesem i podejmować ku temu odpowiednie działania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Brilman J., Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania, PWE, Warszawa 2002; Grudzewski W., Karst A., Zastosowanie metody SWOT w ocenie strategii. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 5, 1999; Oblój K., Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej. PWE, Warszawa 1998; Oblój K., Strategia sukcesu firmy, PWE, Warszawa 2000.

Identyfikowane w otoczeniu gminy zjawiska, procesy i zachowania, jako zmienne potencjału otoczenia, poddano wartościowaniu pod kątem ich wpływu na potencjał gminy w poszczególnych jego obszarach (wymiarach). Wpływ ten może mieć charakter korzystny (szanse – O) lub niekorzystny (zagrożenia – T), o różnym stopniu nasilenia. Kryterium wartościowania zmiennych potencjału otoczenia stanowi sama właściwość procesu, zjawiska lub zachowania, ale również ich odniesienie do określonego wymiaru potencjału wewnętrznego gminy (ten sam proces lub zjawisko może stwarzać zróżnicowane warunki, co do kierunku i poziomu nasilenia aktywności gminy w różnych obszarach swego potencjału). Stąd przyjmuje się, że zestawienie zmiennych potencjału otoczenia gminy wykonuje się dla poszczególnych obszarów potencjału wewnętrznego.

Zestawienie powinno uszeregować zmienne potencjału otoczenia wg wartości ich siły, korzystności lub niekorzystności (jak duża jest szansa lub zagrożenie) i znaczenia kształtowanych warunków zewnętrznych dla przyszłych losów gminy (waga).

Tabela 34 Schemat analizy szans i zagrożeń w analizie SWOT.

Lp.	Obszary (wymiar) potencjału	Szanse (warunki korzystne)			Zagrożenia (warunki niekorzystne)		
		zmienna	siła	waga	zmienna	siła	waga
1.	Baza ekonomiczna	a)	a)
		b)	b)
		c)	c)
		d)	d)

2.	Infrastruktura ekonomiczna	a)	a)
		b)	b)
		c)	c)
		d)	d)
3.	...						
4.	...						
...							

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Brilman J., Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania, PWE, Warszawa 2002; Grudzewski W., Karst A., Zastosowanie metody SWOT w ocenie strategii. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 5, 1999; Oblój K., *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*. PWE, Warszawa 1998; Oblój K., *Strategia sukcesu firmy*, PWE, Warszawa 2000.

Zasadniczą fazą analizy SWOT jest odpowiednie kojarzenie potencjału wewnętrznego gminy i potencjału jej otoczenia. Polega to przede wszystkim na badaniu relacji zachodzących pomiędzy każdą zidentyfikowaną parą zmiennych obu potencjałów. Relacje te mogą mieć zróżnicowany charakter, np. charakter oddziaływań. Identyfikowanie oddziaływań pozwoli określić pary zmiennych obu potencjałów, wyliczyć ich siłę i według jej uporządkować je. Daje to podstawę do grupowania nowych zmiennych według różnych kryteriów, w zależności od celu analizy.

Podstawowym wnioskowaniem o charakterze konstrukcyjnym jest formułowanie opcji strategicznych dla rozwoju gminy. Zakładając, że sens tworzenia strategii rozwoju polega na poszukiwaniu sposobów wzmocnienia potencjału wewnętrznego danej jednostki (nie bierze on pod uwagę efektu wzmocniającego negatywnego, czyli kombinacji zmiennych „W-T”), można poprzez odpowiednie grupowanie zmiennych obu potencjałów poszukiwać opcji strategicznej jako kierunkowej modyfikacji potencjału wewnętrznego gminy. Można zatem formułować strategię:

- Ukierunkowaną na dalsze profilowanie istniejącego potencjału, tj. wzmocnienie (i ochronę) atutów gminy;
- Ukierunkowaną na konwersję potencjału, tj. likwidację słabości, szczególnie tych, które blokują możliwości wykorzystania sprzyjających dla gminy systemowych warunków otoczenia;
- Mieszaną, nastawioną na uzyskiwanie zamierzonych efektów w krótkim czasie (uruchamianie działań przynoszących od razu silne pozytywne zmiany) – tzw. „strategia szybka” lub na uzyskiwanie gruntownej, lecz powolnej przebudowy potencjału, dającej efekt systemowy, lecz odłożony w czasie – tzw. „strategia powolna”.

3.3. Analiza SWOT gminy

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano analizy SWOT gminy w ramach sześciu wyodrębnionych obszarów. Należą do nich:

- Położenie i warunki naturalne;
- Dziedzictwo kulturowe;
- Społeczeństwo i jego aktywność;
- Infrastruktura społeczna;
- Infrastruktura techniczna;

– Gospodarka i jej konkurencyjność

Wyniki analizy odnoszące się do powyższych obszarów zostały przedstawione w poniższych zestawieniach.

Tabela 35 Macierz SWOT dla obszaru „Położenie i warunki naturalne”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobra dostępność komunikacyjna; 2. Dobry stan środowiska naturalnego; 3. Duże zasoby przyrodnicze gminy; 4. Położenie w stosunkowo niedalekiej odległości od Puław, ułatwiający korzystanie z usług oferowanych przez zlokalizowane tam instytucje; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Położenie w oddaleniu od dużych ośrodków miejskich; 2. Tzw. ściana wschodnia zaliczana jest do najbardziej niekorzystnych regionów w kraju; 3. Słaba jakość gleb w stosunku do innych obszarów województwa; 4. Niewykorzystywanie potencjału środowiskowego do rozwoju gospodarczego;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Korzystne usytuowanie geograficzne regionu na zewnętrznej wschodniej granicy UE; 2. Przekształcenie wschodniej granicy w zewnętrzną granicę UE; 3. Województwo lubelskie jako region o PKB <i>per capita</i> średniej unijnej podlega Celowi 1 interwencji, co powoduje, że mają zastosowanie w stosunku do niego wszystkie instrumenty wsparcia UE; 4. Atrakcyjne warunki krajobrazowo-przyrodnicze oraz bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe sprzyjające rozwojowi różnych form wypoczynku i turystyki; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Peryferyzacja regionu; 2. Niedrożność systemu transportowego i niespójność układu komunikacyjnego na terenie kraju i regionu; 3. Położenie gminy na tzw. „wschodniej” ścianie z utrwalonymi problemami strukturalnymi; 4. Województwo lubelskie zaliczane jest do najbardziej niekorzystnych regionów w kraju i Unii Europejskiej;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Podsumowując powyższą analizę, należy stwierdzić, iż do podstawowych atutów gminy Baranów należy zaliczyć położenie geograficzne i warunki naturalne, a w szczególności chodzi tutaj o dobrą dostępność komunikacyjną, a także czyste środowisko. Umiejętne wykorzystanie tego faktu w przyszłości będzie miało duże znaczenie w kształtowaniu kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego.

Tabela 36 Macierz SWOT dla obszaru „Dziedzictwo kulturowe”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duże zasoby dziedzictwa kulturowego gminy; 2. Bogata historia regionu; 3. Duże zaangażowanie społeczności gminnej w pielęgnację tradycji; 4. Tradycje garncarskie; 5. Pracownia garncarska 6. Działanie innych placówek zajmujących się zajmujących się dokumentowaniem historii (GOK, GBP); 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły stan zachowania zabytków w gminie; 2. Brak środków finansowych na ochronę zabytków i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego; 3. Słaba promocja gminy w zakresie dziedzictwa kulturowego; 4. Niewystarczające oznakowanie obiektów dziedzictwa kulturowego;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Pozyskanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych; 2. Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego; 3. Wykorzystanie instrumentów zewnętrznych w promocji gminy (np. LGD Zielony Pierścień); 4. Efektywne wykorzystanie obiektów zabytkowych jako stymulatorów rozwoju turystyki; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Małe nakłady finansowe na ochronę dziedzictwa kulturowego; 2. Postępująca dewastacja obiektów dziedzictwa kulturowego; 3. Nieefektywna promocja walorów kulturowych gminy; 4. Brak systemu ochrony zabytków typu kapliczki przydrożne, obiekty sepulkralne (stare cmentarze) itp.

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Warto zwrócić uwagę na występujące tutaj obiekty zabytkowe, dokumentujące bogate dziedzictwo historyczne oraz charakterystyczne dla gminy tradycje garncarskie, które są kultywowane w kolejnych pokoleniach. W połączeniu z doskonałym stanem środowiska i występującymi już teraz elementami infrastruktury sportowo – rekreacyjnej stwarzają one możliwość rozwoju turystyki, a co za tym idzie rozwoju miejscowej przedsiębiorczości, wyspecjalizowanej w świadczeniu stosownych usług.

Tabela 37 Macierz SWOT dla obszaru „Społeczeństwo i jego aktywność”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża liczba osób młodych, które poszukują miejsca na rynku pracy; 2. Funkcjonowanie Koła Gospodyń Wiejskich i Uczniowskiego Klubu Sportowego „Laskowia”; 3. Aktywność gminy w zakresie pozyskiwania środków na realizację projektów „miękkich” 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niski stopień zaangażowania społeczności w rozwiązywanie problemów lokalnych 2. Niekorzystne tendencje i prognozy demograficzne; 3. Niekorzystne proporcje kobiety – mężczyźni; 4. Niski przyrost naturalny; 5. Wzrost liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz liczby udzielanych świadczeń; 6. Niedostateczna opieka nad osobami niepełnosprawnymi;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość pozyskania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych; 2. Wdrożenie prorodzinnej polityki państwa; 3. Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niż demograficzny; 2. Frustracja rolników wynikająca z aktualnych ekonomicznych warunków życia na wsi; 3. Zaawansowany wiek i niski poziom wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich; 4. Pogarszanie się poziomu zdrowia mieszkańców z powodu ubóstwa i patologii;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Kluczem do poprawy obecnej sytuacji i rozwoju podstaw nowoczesnego społeczeństwa powinny być przede wszystkim działania ukierunkowane na wzrost zatrudnienia i dochodów mieszkańców. W związku z tym jednym z priorytetowych zadań powinno być stale podnoszenie poziomu i jakości ich wykształcenia realizowanego w systemie edukacji szkolnej, jak i pozaszkolnej, z wykorzystaniem szans związanych z rozwojem kształcenia ustawicznego i technik społeczeństwa informacyjnego. Uwzględniając niekorzystne trendy demograficzne niezbędne będzie również podjęcie działań w zakresie wspierania właściwej polityki ludnościowej. Jej głównym elementem powinno być wspieranie rodziny jako podstawowej i najważniejszej instytucji życia społecznego, a także poprawa stanu zdrowia mieszkańców i ograniczenie ich umieralności. Istotnym kierunkiem działań uzupełniających prorodzinową politykę ludnościową powinno być wspieranie integracji społecznej oraz ograniczanie poziomu ubóstwa, głównie poprzez wyrównywanie szans osób narażonych na wykluczenie społeczne, a także organizację sprawnego systemu pomocy społecznej. Należy przy tym zauważyć, iż elementem warunkującym efektywność powyższych działań będą kwalifikacje kadry świadczącej stosowne usługi. Ponadto niezmiernie istotne wydaje się zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie problemów lokalnych i życie gminy.

Tabela 38 Macierz SWOT dla obszaru „Infrastruktura społeczna”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dobre warunki mieszkaniowe w gminie; 2. Łatwy dostęp do usług zdrowotnych; 3. Dobrze funkcjonująca sieć placówek oświatowych gminnych; 4. Dobry dostęp do usług kulturalnych; 5. Funkcjonowanie GCK, GBP, GOPS; 6. Aktywność gminy w zakresie pozyskiwania środków na realizację projektów miękkich 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły stan niektórych obiektów infrastruktury społecznej; 2. Brak boisk przeznaczonych do gry w piłkę nożną 3. Niewystarczająca ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych (place zabaw, ścieżki rowerowe itp.); 4. Niewystarczający księgozbiór w bibliotekach;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania; 2. Zmniejszające się bezrobocie; 3. Wzrost dostępności do usług społecznych poprzez zastosowanie nowoczesnych technik informacyjnych i komunikacyjnych; 4. Wdrażanie programu „Społeczeństwo informacyjne”; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ograniczona subwencja oświatowa wpływająca na brak motywacji finansowej nauczycieli; 2. Wysoki koszt utrzymania placówek oświatowych; 3. Pogłębiający się kryzys w obszarze ochrony zdrowia; 4. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków strukturalnych;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Należy zauważyć, iż infrastruktura społeczna jest dobrze rozwinięta na terenie gminy. Sieć placówek zapewnia dostęp do różnego typu usług społecznych. Natomiast istotnym mankamentem jest brak obiektów sportowych – boisk do gry w piłkę nożną. Ponadto należy zwrócić uwagę na niewystarczającą ilość obiektów rekreacyjnych (place zabaw, ścieżki rowerowe itp.), co jest istotnym ograniczeniem w kontekście planowanego rozwoju usług turystycznych.

Tabela 39 Macierz SWOT dla obszaru „Infrastruktura techniczna”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwodociągowanie całej gminy; 2. Funkcjonowanie oczyszczalni ścieków; 3. Funkcjonowanie innych elementów infrastruktury gminy; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły stan nawierzchni dróg na terenie gminy; 2. Większość dróg gminnych nie posiada nawierzchni bitumicznej; 3. Brak infrastruktury towarzyszącej ciągom drogowym (chodniki, oświetlenie, zatoki itp.); 4. Niski poziom skanalizowania gminy;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie środków finansowych UE (fundusze strukturalne) na rozbudowę infrastruktury technicznej; 2. Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy; 3. Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego gminy; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zahamowanie rozwoju gminy ze względu na nie zadawalający stan infrastruktury technicznej; 2. Degradacja środowiska naturalnego wskutek niedorozwoju infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury ochrony środowiska; 3. Skomplikowana procedura aplikowania o fundusze strukturalne; 4. Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków strukturalnych;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Ważnym wyzwaniem ze względu na rolę, jaką odgrywa w rozwoju gospodarczym oraz tworzeniu korzystnych warunków życia, będzie budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej na terenie gminy. W dziedzinie tej widać wyraźne potrzeby inwestycyjne, w szczególności dotyczy to infrastruktury ochrony środowiska, sieci drogowej oraz obszarów przestrzeni publicznej.

Tabela 40 Macierz SWOT „Gospodarka i jej konkurencyjność”

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych; 2. Dostęp do instytucji otoczenia biznesu, głównie banków; 3. Potencjał do rozwoju turystyki i agroturystyki; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dominacja mikro i małych przedsiębiorstw; 2. Niewystarczający dostęp do doradztwa; 3. Mała innowacyjność lokalnych podmiotów gospodarczych; 4. Brak systemu zachęt dla rozwoju przedsiębiorczości i lokowania inwestycji na terenie gminy; 5. Nieefektywna struktura agrarna i dominacja tradycyjnych kierunków upraw; 4. Niski poziom wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych niesprzający wdrażaniu innowacyjnych technik upraw i hodowli;
Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Możliwość otrzymania dofinansowania ze źródeł zewnętrznych na prowadzenie i rozwój działalności gospodarczej; 2. Nawiązanie współpracy z partnerami zagranicznymi; 3. Możliwość specjalizacji w niszowych sektorach produkcji i usług; 4. Stworzenie systemu doradztwa i wspierania rozwoju przedsiębiorczości oraz rolnictwa; 5. Samoorganizacja rolników, np. grupy producenckie; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża konkurencja i uciążliwe procedury związane z pozyskaniem dofinansowania; 2. Niska świadomość mieszkańców, dotycząca potrzeby funkcjonowania instytucji doradczych i wsparcia biznesu; 3. Wysoki poziom fiskalizmu i skomplikowany system finansowy; 4. Brak rozwiązań prawnych i instrumentów preferencyjnego wspierania rozwoju regionalnego województw najuboższych; 5. Duży udział mikroprzedsiębiorstw w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, generujący stosunkowo niską wartość dodaną; 6. Niskie zasoby innowacyjne (patenty, licencje) sektora B+R oraz brak zdolności komercjalizacji własnych osiągnięć;

Źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych.

Gospodarka gminy opiera się na dość dobrze rozwiniętej małej i średniej przedsiębiorczości, która na przestrzeni ostatnich kilku lat wykazuje dodatnią dynamikę przyrostu liczby podmiotów gospodarczych. Innym istotnym elementem mającym wpływ na kierunki rozwoju gospodarczego gminy są walory przyrodnicze, które stwarzają podstawy do rozwoju turystyki i agroturystyki na bazie zasobów własnych gminy.

Istotną słabością gminy jest natomiast mała innowacyjność lokalnych podmiotów gospodarczych oraz ich niski potencjał rozwojowy. W przypadku rolnictwa z kolei za główne bariery należy uznać nieefektywną strukturę agrarną oraz dominację tradycyjnych kierunków upraw. Ponadto niski poziom wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych nie sprzyja wdrażaniu innowacyjnych technik upraw i hodowli. Poważnym ograniczeniem jest też brak systemu zachęt dla rozwoju przedsiębiorczości i lokowania inwestycji zewnętrznych na terenie gminy. Należy również zwrócić uwagę na ograniczony dostęp do szkoleń i doradztwa, co ma również negatywny wpływ na jakość funkcjonującej tutaj przedsiębiorczość oraz rolnictwa.

4. Wizja przyszłości

Przy określaniu wizji rozwoju gminy Baranów zostały wzięte pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania zewnętrzne, czyli otoczenie zewnętrzne rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako potencjalne szanse i zagrożenia,
- uwarunkowania wewnętrzne, określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy,
- obowiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie powiatu puławskiego, jak i wyższym – na poziomie województwa i kraju,
- kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy,
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gmin w ramach obecnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej,
- konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych.

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że gmina Baranów boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie można stwierdzić, że problemy te są charakterystyczne dla wielu tego typu jednostek samorządu terytorialnego wschodniej Polski i dotyczą głównie niedorozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i mało dochodowe rolnictwo oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych w gminie uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje znaczącymi atutami, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy i jej społeczności.

Zakłada się, że w wyniku wdrożenia działań zaproponowanych w niniejszej strategii, nastąpi zauważalna poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej w powiecie. Poniżej dokonano krótkiej projekcji pożądanego stanu rozwoju gminy, do jakiego należy dążyć wdrażając poszczególne elementy strategii.

Prezentowana w niniejszym rozdziale wizja jest obrazem przyszłości gminy Baranów, która będzie podstawą formułowania celów strategicznych (priorytetów) i celów operacyjnych. Zakłada się, że realizacja przyjętego układu celów Strategii doprowadzi do rozwoju gminy jako obszaru:

- Zamieszkanego przez nowoczesne i aktywne społeczeństwo;
- Posiadającego atrakcyjne warunki zamieszkania, pracy i wypoczynku;

- Aktywnego gospodarczo i atrakcyjnego dla inwestorów zewnętrznych;

Ryc. 11 Schematyczne przedstawienie wizji przyszłości gminy Baranów

Źródło: opracowanie własne

Zaprezentowana wizja przyszłości znajduje swoje uszczegółowienie w prezentowanej w dalszej części niniejszego opracowania strukturze celów.

5. Cel generalny, priorytety i cele operacyjne

5.1. Założenia ogólne

Strategia rozwoju gminy Baranów określona została poprzez **trzyśczeblowy układ celów** podporządkowanych wspomaganie rozwoju społecznego i gospodarczego. Natomiast **wybór narzędzi** możliwych do zastosowania przy wspomaganie rozwoju gminy **określony został poprzez kierunki działań**. Podkreślić należy, że jest to najważniejsza część dokumentu strategii określająca kierunki działań adekwatnie do aspiracji rozwojowych, słabych i mocnych stron gminy oraz uwarunkowań zewnętrznych jej rozwoju. Cele zostały sformułowane w następującym układzie:

- **Cel generalny** (misja) – wskazuje generalny kierunek, w którym podąża gmina. W sposób ogólny określa on, co gmina chce osiągnąć w założonym horyzoncie czasowym oraz kierunkować działania głównie na uaktywnienie najważniejszych potencjałów rozwojowych gminy w połączeniu ze specyficznym jej położeniem w regionie, kraju i w Europie. Z celu generalnego wynikają cele strategiczne (obszary priorytetowe), których wspieranie jest niezbędne do zrealizowania celu generalnego.
- **Priorytety rozwoju** - określane również jako cele strategiczne (co chcemy osiągnąć?) – uwzględniają potrzebę likwidacji najważniejszych słabych stron gminy, w tym zagrożeń oraz efektywne wykorzystanie mocnych stron, w tym szans, z uwzględnieniem możliwości wsparcia finansowego przez fundusze strukturalne Unii Europejskiej i inne źródła. Wybrane priorytety zasadniczo warunkują osiągnięcie celu generalnego.
- **Cele operacyjne** (jak to chcemy osiągnąć?) w wybranych dziedzinach określające zadania lub grupy zadań konieczne do podejmowania na rzecz rozwoju gminy, powiatu i województwa.

Zgodnie z przyjętym założeniem istotą trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy będzie powiązanie aktywizacji gospodarczej gminy i wzrostu jakości życia ludności z poprawą stanu środowiska naturalnego oraz pielęgnacją dziedzictwa kulturowego. Nieodłączną częścią realizowanych działań będzie dążenie do zachowania tych elementów dla przyszłych pokoleń. Natomiast uzyskanie odpowiedniego tempa rozwoju gospodarczego jest warunkiem niezbędnym do zmniejszenia dystansu rozwojowego gminy w stosunku do innych tego typu jednostek w kraju i Unii Europejskiej, a także umocnienia konkurencyjności gminy i zapewnienia wyższego poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całego regionu.

5.3. Priorytety rozwoju

Cel generalny opiera się na trzech wybranych priorytetach rozwoju (nazywanych inaczej celami strategicznymi) wynikających ze wskazania najbardziej znaczących słabych i mocnych stron oraz aspiracji rozwojowych gminy, uwzględniających wyzwania przyszłości. Są to następujące priorytety:

- **Priorytet I:** Wzrost aktywności mieszkańców gminy oraz poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych;
- **Priorytet II:** Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego oraz jakości życia mieszkańców;
- **Priorytet III:** Aktywizacja gospodarcza gminy.

Proponowana powyżej struktura trzech kompleksowych i wzajemnie się uzupełniających priorytetów pozwala na wszechstronny rozwój gminy i pośrednio przyczynia się do realizacji przyjętego celu generalnego Strategii. Wybór priorytetów wynika w dużym stopniu z przeprowadzonych analiz możliwych procesów rozwojowych, zawartych między innymi w diagnozie strategicznej. Pozwalają one na identyfikację kluczowych elementów rozwoju, których wsparcie powinno doprowadzić do zdynamizowania procesu rozwojowego gminy. W ciągu najbliższych kilkunastu lat kluczowymi elementami w rozwoju społeczno - gospodarczym będzie z pewnością:

- Aktywizacja i rozwój nowoczesnego społeczeństwa zdolnego funkcjonować w gospodarce opartej na wiedzy i informacji;
- Poprawa warunków życia mieszkańców oraz zwiększanie atrakcyjności i spójności terytorialnej gminy (infrastruktura techniczna i społeczna);
- Poprawa efektywności rolnictwa oraz rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (dywersyfikacja źródeł dochodu) oraz stworzenie sprzyjających warunków do lokalizacji na terenie gminy inwestycji zewnętrznych;
- Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego oraz środowiska naturalnego gminy oraz wykorzystanie tych walorów do rozwoju gospodarczego gminy.

Przyjęte priorytety rozwoju w pełni wpisują się w kierunki strategiczne rozwoju regionalnego na poziomie Unii Europejskiej i Polski, wyrażone między innymi w takich dokumentach jak:

- **Strategia Lizbońska**, która za cel strategiczny stawia sobie „utworzenie na obszarze Unii Europejskiej najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej, opartej na wiedzy, gospodarki na świecie, zdolnej do trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zapewniającej tworzenie większej ilości miejsc pracy”;
- **III Raport Spójności**, projekty rozporządzeń do funduszy strukturalnych na lata 2007-2013 oraz Strategiczne Wytyczne Wspólnoty, w których przewiduje się realizację spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w ramach trzech celów strategicznych: konwergencja, konkurencyjność oraz współpraca terytorialna;
- **Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK)**, która jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety w obszarze rozwoju społeczno - gospodarczego Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. SRK spaja wszelkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno - gospodarczych. Jej zadaniem jest odważne, lecz jednocześnie realistyczne zaprogramowanie rozwoju i modernizacji kraju, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania obecności Polski w UE, a także wszystkich zasobów i atutów, które nasz kraj posiada, na rzecz poprawy poziomu i jakości życia oraz rozwoju społeczno - gospodarczego.
- **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013** (Narodowej Strategii Spójności 2007 – 2013), których celem jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju. Obok celu strategicznego NSRO zakłada realizację celów szczegółowych, wynikających z wyzwań Strategii Lizbońskiej, Strategicznych Wytycznych Wspólnoty oraz wniosków wynikających z analizy słabych i mocnych stron polskiej gospodarki, a także stojących przed nią szans i zagrożeń, tj.: tworzenie warunków dla utrzymania trwałego i wysokiego tempa wzrostu gospodarczego, wzrost zatrudnienia poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego, podniesienie konkurencyjności polskich przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora usług, budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów, wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz rozwój obszarów wiejskich.

Przyjęte priorytety nawiązują również do założeń dokumentów strategicznych wdrażanych na poziomie regionu (NTS II) i powiatu (NTS IV), takich jak:

- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 – 2020;

– Strategia Rozwoju Powiatu Puławskiego

5.4. Cele operacyjne i kierunki działań

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych. Dla każdego celu operacyjnego opracowano propozycje działań, które są niezbędne dla jego realizacji. Należy jeszcze dodać, iż kierunki działań stanowią podstawę, a zarazem i uzasadnienie do umieszczenia konkretnych zadań w Wieloletnich Planach Inwestycyjnych i innych instrumentach wdrażania strategii.

Priorytet I: Wzrost aktywności mieszkańców gminy oraz poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych

Cel operacyjny 1.1: Aktywizowanie społeczności gminnej.

Kapitał społeczny jest pojęciem obejmującym zasoby umiejętności, informacji, kultury, wiedzy i kreatywności jednostek oraz związki pomiędzy ludźmi i organizacjami. Wysokie zasoby kapitału społecznego determinują w bezpośredni sposób zdolność do wykształcenia się społeczeństwa wiedzy: kreatywnego, innowacyjnego, tolerancyjnego, otwartego na zmiany, zdolnego do wykształcenia trwałych więzi społecznych. Dzięki zaufaniu, zrozumieniu i umiejętności współdziałania można uzyskać efekt synergiczny realizowanych przedsięwzięć. Dlatego też cechy te stanowią wymierną wartość ekonomiczną, a także są podstawą budowania społeczeństwa obywatelskiego. Budowanie kapitału społecznego może się w znacznym stopniu przyczynić do ograniczenia wykluczenia społecznego i zminimalizowania negatywnych skutków ubóstwa.

Należy przy tym podkreślić, iż wszechstronna aktywizacja mieszkańców gminy będzie miała bezpośrednie przełożenie na wykorzystanie potencjałów gminy. Wynika to z faktu, iż aktywna i współpracująca w różnych dziedzinach społeczność lokalna ma większe szanse na rozwój oraz wdrażanie nowoczesnych rozwiązań, zarówno w sferze działalności gospodarczej, jak i w sferach społecznych. Specyfika gminy wynikająca z korzystnych uwarunkowań środowiskowych wymagała będzie podjęcia działań prowadzących do nabycia przez mieszkańców stosownych umiejętności i postaw społecznych, wykorzystania potencjału lokalnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych oraz zapewnienie rozwoju mieszkańcom gminy od najwcześniejszych lat ich życia.

Kierunki działań:

- Kształtowanie aktywności oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego poprzez edukację i promowanie korzystnych postaw społecznych, w tym: innowacyjnych, proekologicznych, wolontariatu itp.;
- Kształtowanie tożsamości lokalnej i regionalnej, integracja społeczności gminnej;

- Zwiększanie potencjału instytucji publicznych oraz dynamizowanie współpracy między instytucjami publicznymi i społecznością lokalną
- Zwiększanie potencjału instytucji pozarządowych oraz wspieranie ich w ramach rozwoju różnych form aktywności

Cel operacyjny 1.2: Rozwój systemu edukacji - podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy.

Świadome i dobrze wyedukowane społeczeństwo jest obecnie najważniejszym zasobem gospodarki opartej na wiedzy. Dalszy rozwój edukacji i podnoszenie jakości i efektywności kształcenia jest kluczowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy. Będzie to w dużym stopniu uzależnione od ograniczenia barier edukacyjnych występujących na obszarach wiejskich.

Podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców powinno odbywać się na wszystkich poziomach edukacji i obejmować zarówno proces kształcenia w systemie szkolnym, jak i pozaszkolnym. Zadania te powinny być realizowane przez odpowiednio przygotowaną kadre nauczycielską, a powinny być one prowadzone przy pomocy nowoczesnych metod dydaktycznych.

Istotna rola w tym zakresie powinna również przyspaść rozwojowi edukacji ustawicznej, która, zintegrowana z tradycyjnym systemem edukacyjnym, powinna być skutecznym narzędziem odnawiania kwalifikacji społeczeństwa i dostosowywania ich do potrzeb rynku pracy. Ogromna rola przypadnie właśnie kształceniu ustawicznemu dorosłych, a w szczególności dotyczyć to będzie właścicieli gospodarstw rolnych, gdyż wśród tej grupy zawodowej stwierdzone zostały największe potrzeby.

Warunkiem efektywnego wdrożenia powyższych założeń jest funkcjonowanie placówek szkolnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny. W związku z tym istotne będą również działania dotyczące uzupełnienia niezbędnego wyposażenia.

Kierunki działań:

- Wyposażenie placówek szkolnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny oraz pomoce dydaktyczne;
- Podnoszenie jakości nauczania w szkołach oraz rozwój nowoczesnych form i treści kształcenia poprzez podniesienie kompetencji kadry pedagogicznej, poprawę standardów i metod nauczania;
- Wspieranie indywidualnego rozwoju uczniów i nabywania przez nich kluczowych umiejętności, w szczególności znajomość języków obcych i umiejętność korzystania z technologii komputerowej;
- Promowanie otwartości systemu edukacji oraz dostosowanie treści kształcenia szkolnego i pozaszkolnego do potrzeb gospodarki i rynku pracy;
- Promowanie idei podnoszenia kwalifikacji przez całe życie (kształcenie ustawiczne);

Cel operacyjny 1.3: Ograniczanie negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy.

Istotną barierą ograniczającą rozwój nowoczesnego społeczeństwa w gminie jest wzrastający poziom ubóstwa mieszkańców i towarzyszące temu zjawisko wykluczenia społecznego. Syndromem ubóstwa naznaczone są szczególnie rodziny wielodzietne, osoby długotrwale bezrobotne oraz ludzie z niższym wykształceniem i kwalifikacjami zawodowymi.

W ramach niniejszego celu operacyjnego będą realizowane działania zorientowane na wzmacnianie procesów integracji społecznej w gminie, które w dłuższej perspektywie winny doprowadzić do ograniczenia negatywnych zjawisk ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Głównym kierunkiem działań będzie wyrównywanie szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz pomoc osobom najbardziej dotkniętym tym zjawiskiem (wsparcie najsłabszych) w celu zapobiegania pogłębianiu się i dziedziczeniu syndromu wykluczenia. Będzie się to odbywało w ramach efektywnie prowadzonej pomocy społecznej, polegającej między innymi na przechodzeniu od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości, sprzyjającego unikaniu negatywnych skutków długotrwałego uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych.

Zakłada się przy tym, iż realizacja wybranych kierunków działań wpłynie na ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy, przyczyniając się jednocześnie do zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności.

Kierunki działań:

- Rozwój systemu pomocy społecznej poprzez wzmacnianie jakości kadr, rozwój i poprawę standardu infrastruktury, rozwój środowiskowych form wsparcia, aktywizowanie mieszkańców gminy i organizacji społecznych w ramach samopomocy;
- Tworzenie sprzyjających warunków dla rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczej, wychowawczej i społecznej;
- Wspieranie działań na rzecz zapobiegania powstawania niepełnosprawności lub kompensacji jej skutków w sferze ekonomicznej, społecznej i psychicznej, w tym rehabilitacja i łagodzenie skutków niepełnosprawności, kształtowanie pozytywnych postaw wobec niepełnosprawności, wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, likwidowanie barier architektonicznych oraz zakup sprzętu dla osób niepełnosprawnych;
- Budowanie oparcia społecznego dla osób wykazujących zaburzenia intelektualne;
- Edukacja zdrowotna i poprawianie stanu zdrowia mieszkańców gminy poprzez wzrost jakości i dostępności usług medycznych, promocję edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego;
- Wspieranie programów profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie różnego rodzaju uzależnieniom (np. alkoholizm,

narkomania i inne), pomoc osobom podejmującym leczenie oraz pomoc psychologiczna i prawna członkom rodziny.

- Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury sportowej, promocję sportu i aktywnego wypoczynku we wszystkich grupach społecznych i wiekowych;

Cel operacyjny 1.4: Poprawa jakości infrastruktury społecznej.

Posiadanie rozwiniętej i w pełni funkcjonalnej infrastruktury społecznej jest warunkiem niezbędnym do realizacji zadań związanych z rozwojem zasobów ludzkich w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej czy spędzaniu wolnego czasu.

Wybór kierunków działań ma za zadanie zlikwidowanie najistotniejszych barier w realizacji tych zadań oraz wykorzystanie potencjału gminy w zakresie walorów środowiskowych, mogących przyczynić się do rozwoju aktywnych form turystyki oraz lokowania tutaj podmiotów zajmujących się świadczeniem specjalistycznych usług społecznych.

Kierunki działań:

- Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów szkolnych, kulturalnych i pomocy społecznej;
- Budowa nowych, modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów oraz urządzeń sportowych i rekreacyjnych, w tym: boisk i sal sportowych, placów zabaw, tras rowerowych, szlaków pieszych itp.

Priorytet II: Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego oraz jakości życia mieszkańców

Cel operacyjny 2.1: Rozbudowa infrastruktury technicznej wpływającej na poprawę warunków życia mieszkańców.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich stanowi ważny element budowania trwałego rozwoju społeczno - gospodarczego i spójności terytorialnej. Treścią celu są działania wspierające procesy przekształceń obszarów wiejskich, poprawę warunków życia oraz stworzenie możliwości zdynamizowania gospodarki. Rozwój obszarów wiejskich w dużym stopniu jest uzależniony od doinwestowania infrastruktury, poprawy ich dostępności i sprawności obsługi. Ponadto realizacja celu przyczyni się ponadto do zwiększenia dostępu użytkowników do sieci szerokopasmowej oraz do rozwoju szerokiej gamy usług związanych z rozwijającym się społeczeństwem informacyjnym.

Wśród wytyczonych dla niniejszego celu operacyjnego kierunków działań najważniejsze będą inicjatywy związane z budową i modernizacją dróg gminnych oraz zagospodarowania przestrzeni publicznej. Ważna część zadań dotyczyła będzie również podniesienia bezpieczeństwa na terenie gminy poprzez zapewnienie lokalnym jednostkom OSP odpowiedniego wyposażenia.

Ponadto z uwagi na walory krajobrazowe i potencjał turystyczny gminy jednym z kierunków działań będzie budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Realizacja tych zadań wzmocni wpłynie pozytywnie na działalność istniejących i nowotworzonych podmiotów gospodarczych oraz podniesie atrakcyjność inwestycyjną gminy dla potencjalnych inwestorów zewnętrznych.

Kierunki działań:

- Budowa nowych i modernizacja istniejących szlaków komunikacyjnych na terenie gminy (drogi gminne i powiatowe);
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (budowa chodników, parkingów, terenów zielonych);
- Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- Wyposażenie w sprzęt urządzenia lokalne jednostki OSP;
- Modernizacja i budowa oświetlenia ulicznego oraz innych elementów infrastruktury;
- Budowa sieci szerokopasmowego internetu na terenie gminy;
- Informatyzacja instytucji publicznych na terenie gminy

Cel operacyjny 2.2: Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska oraz edukacja ekologiczna mieszkańców.

Realizacja tego celu operacyjnego dotyczyła będzie budowy i rozbudowy kompleksowej infrastruktury ochrony środowiska, która stanowi jedną z najważniejszych dziedzin problemowych gminy, wpływających bezpośrednio na jej rozumianą w szerokim kontekście, niską atrakcyjność. Problem ten jest również poważną barierą rozwojową.

Realizacja zadań związanych z budową i rozbudową infrastruktury ochrony środowiska nie wyczerpuje katalogu koniecznych działań w tym zakresie. Niezbędna będzie również edukacja społeczności lokalnej, która dotyczyła będzie zarówno dorosłych mieszkańców gminy, jak i dzieci oraz młodzieży. Tego typu inicjatywy stanowią będą naturalne wzmocnienie innych działań związanych z ochroną środowiska oraz planowanych działań związanych z wykorzystaniem sfery ekologicznej dla rozwoju społecznego i gospodarczego.

Zakłada się, że planowane działania poważnie zmniejszą lub zlikwidują niekorzystne zjawiska takie jak: powstawanie „dzikich” wysypisk śmieci, niekontrolowane odprowadzanie ścieków i podobnych działań.

Przewiduje się również oddziaływanie na poprawę estetyki gminy oraz jej walorów krajobrazowych (gospodarstwa domowe i ich otoczenie, obszary leśne i łąkowe) oraz wyrobienie u mieszkańców pozytywnych nawyków, jak np. segregacja śmieci itp.

Kierunki działań:

- Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków;

- Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączeniem do niej gospodarstw domowych;
- Wdrożenie nowoczesnego i efektywnego systemu odbioru, składowania oraz segregacji i utylizacji odpadów stałych;
- Realizacja programów ekologicznego wychowania dzieci i młodzieży;
- Kształtowanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców gminy;
- Budowa ekologicznych przydomowych oczyszczalni ścieków.

Cel operacyjny 2.3: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy

Realizacja tego celu operacyjnego ma za zadanie podniesienie atrakcyjności gminy przede wszystkim dla inwestorów zewnętrznych. Wymaga to stworzenia pozytywnego wizerunku gminy jako tej, która jest przyjazna dla wszelkich inicjatyw prorozwojowych, mających swoje źródło poza jej granicami. Wybrane kierunki działania mają na celu stworzenie spójnego systemu, który będzie w stanie wykorzystać pojawiające się szanse przyciągnięcia i zaangażowania zewnętrznego kapitału.

Kierunki działań:

- Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego gminy – plan zagospodarowania przestrzennego;
- Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy dotyczącej terenów inwestycyjnych, obiektów, systemu zachęt i preferencji dla potencjalnych inwestorów;
- Promocja i marketing gminy poprzez wykorzystanie dostępnych instrumentów przekazu;

Priorytet III: Aktywizacja gospodarcza gminy

Cel operacyjny 3.1: Rozwijanie przedsiębiorczości na terenie gminy.

Dobrze funkcjonująca przedsiębiorczość, w tym przede wszystkim mała i średnia, stanowi podstawę do budowania konkurencyjności lokalnej i regionalnej gospodarki. Tymczasem rozwojowi przedsiębiorczości nie sprzyjają liczne bariery formalno-prawne prowadzenia działalności gospodarczej, a także wciąż słabo rozwinięty system samorządu gospodarczego i instytucji wspierania biznesu. Barię w zwiększaniu konkurencyjności tego sektora jest utrudniony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania, jak również brak kompleksowego systemu wspierania przedsiębiorstw w zakresie doradztwa oraz tworzenia i absorbowania nowoczesnych technologii

Założeniem celu jest przezwyciężanie głównych słabości sektora, do których należy zaliczyć przede wszystkim funkcjonowanie przedsiębiorstw w tradycyjnych sektorach produkcji i usług, niskie zatrudnienie i kapitały własne oraz niski poziom konkurencyjności produktowej, technologicznej i organizacyjnej.

Kierunki działań:

- Wspieranie powstawania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy poprzez stosowanie systemu ulg i preferencji;
- Tworzenie dogodnych warunków prawno - organizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości oraz ograniczenie barier administracyjnych;
- Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do kapitału i doradztwa;
- Stworzenie sprawnego systemu informacji i obsługi inwestora;
- Współpraca z przedsiębiorcami w ramach możliwości określonych przez przepisy dotyczące partnerstwa publiczno – prywatnego.
- Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej poprzez wspieranie rozwoju turystyki, w tym agroturystyki i ekoturystyki oraz rozwój infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną;

Cel operacyjny 3.2: Poprawa efektywności rolnictwa oraz dostosowanie go do wymogów gospodarki rynkowej

Województwo lubelskie charakteryzuje się najwyższymi w kraju wskaźnikami udziału produkcji rolnej w stosunku do innych sektorów gospodarki. Jest to sektor mało efektywny, który obecnie daje zatrudnienie dla ponad 38% pracujących i wytwarza tylko około 5% wartości dodanej brutto. Jednocześnie uwarunkowania naturalne powodują, iż występują tutaj sprzyjające warunki do produkcji rolnej. Powyższe zagadnienia w sposób szczególny dotyczą gminy Baranów jako gminy typowo wiejskiej, gdzie rolnictwo jest podstawowym obszarem aktywności gospodarczej.

Kluczem do radykalnej poprawy sytuacji gospodarczej jest modernizacja nisko efektywnego sektora rolnego poprzez zróżnicowane wsparcie (specjalizację gospodarstw, doradztwo i szkolenia, jak i wspieranie dywersyfikacji działalności rolniczej).

Kierunki działań:

- Wykorzystanie walorów ekologicznych gminy poprzez rozwijanie rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego;
- Wzmacnianie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego poprzez rozwijanie systemu informacji rynkowych, specjalistycznego doradztwa oraz szkoleń;

Cel operacyjny 3.3: Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych do stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego.

Położenie geograficzne, walory przyrodnicze i kulturowe należą do największych potencjałów rozwojowych gminy. Umiejętne wykorzystanie posiadanych zasobów m.in. poprzez promocję i informację oraz tworzenie nowych elementów infrastruktury rekreacyjno – sportowej może przyczynić się do rozwoju turystyki na terenie gminy, która w przyszłości ma szansę stać się jednym z głównych kierunków aktywności gospodarczej.

Kierunki działań:

- Wykorzystywanie walorów ekologicznych gminy poprzez rozwijanie rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego;
- Wzmacnianie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego poprzez rozwijanie systemu informacji rynkowych, specjalistycznego doradztwa oraz szkoleń;
- Wspieranie powstawania grup producenckich oraz systemu kontraktacji;
- Dywersyfikacja działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej poprzez wspieranie rozwoju turystyki, w tym agroturystyki i ekoturystyki oraz rozwój infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną

Cel operacyjny 3.4: Rozwój kontaktów zewnętrznych gminy.

Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa będzie jednym z elementów rozwoju lokalnego i regionalnego, szczególnie w dziedzinach podnoszenia kwalifikacji administracji publicznej, transferu najlepszych praktyk i wiedzy, wyzwalania inicjatyw społecznych oraz przedsiębiorczości.

Kierunki działań:

- Nawiązanie przez gminę współpracy w partnerami zewnętrznymi, w tym z zagranicy;
- Wspieranie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej prowadzonej przez różnego typu placówki, w tym kulturalne, oświatowe, sportowe oraz organizacje pozarządowe;
- Wspieranie przedsiębiorców i właścicieli gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu partnerów zewnętrznych, w tym zagranicznych oraz prowadzenie marketingu lokalnych producentów;

Szczegółową strukturę celów operacyjnych i powiązanych z nimi kierunków działań przedstawia tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 41 Struktura celów „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009-2020” – zestawienie.

Cel generalny		
Podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez zrównoważony rozwój oraz poprawę konkurencyjności gminy		
Priorytety	Cele operacyjne	Kierunki działań
Priorytet I: Wzrost aktywności mieszkańców gminy oraz poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych	Cel operacyjny 1.1: Aktywizowanie społeczności gminnej.	<ul style="list-style-type: none"> – Kształtowanie aktywności oraz rozwój różnych form społeczeństwa obywatelskiego poprzez edukację i promowanie korzystnych postaw społecznych, w tym: innowacyjnych, proekologicznych, wolontariatu itp.; – Kształtowanie tożsamości lokalnej i regionalnej, integracja społeczności gminnej; – Zwiększanie potencjału instytucji publicznych oraz dynamizowanie współpracy między instytucjami publicznymi i społecznością lokalną – Zwiększanie potencjału instytucji pozarządowych oraz wspieranie ich w ramach rozwoju różnych form aktywności.

	<p>Cel operacyjny 1.2: Rozwój systemu edukacji - podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności mieszkańców gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wyposażanie placówek szkolnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny oraz pomoce dydaktyczne; - Podnoszenie jakości nauczania w szkołach oraz rozwój nowoczesnych form i treści kształcenia poprzez podniesienie kompetencji kadry pedagogicznej, poprawę standardów i metod nauczania; - Wspieranie indywidualnego rozwoju uczniów i nabywania przez nich kluczowych umiejętności, w szczególności znajomość języków obcych i umiejętność korzystania z technologii komputerowej; - Promowanie otwartości systemu edukacji oraz dostosowanie treści kształcenia szkolnego i pozaszkolnego do potrzeb gospodarki i rynku pracy; - Promowanie idei podnoszenia kwalifikacji przez całe życie (kształcenie ustawiczne);
	<p>Cel operacyjny 1.3: Ograniczanie negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój systemu pomocy społecznej poprzez wzmacnianie jakości kadr, rozwój i poprawę standardu infrastruktury, rozwój środowiskowych form wsparcia, aktywizowanie mieszkańców gminy i organizacji społecznych w ramach samopomocy; - Tworzenie sprzyjających warunków dla rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczej, wychowawczej i społecznej; - Wspieranie działań na rzecz zapobiegania powstawania niepełnosprawności lub kompensacji jej skutków w sferze ekonomicznej, społecznej i psychicznej, w tym rehabilitacja i łagodzenie skutków niepełnosprawności, kształtowanie pozytywnych postaw wobec niepełnosprawności, wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, likwidowanie barier architektonicznych oraz zakup sprzętu dla osób niepełnosprawnych; - Budowanie oparcia społecznego dla osób wykazujących zaburzenia intelektualne; - Edukacja zdrowotna i poprawianie stanu zdrowia mieszkańców gminy poprzez wzrost jakości i dostępności usług medycznych, promocję edukacji zdrowotnej i zdrowia publicznego; - Wspieranie programów profilaktycznych ukierunkowanych na zapobieganie różnego rodzaju uzależnieniom (np. alkoholizm, narkomania i inne), pomoc osobom podejmującym leczenie oraz pomoc psychologiczna i prawna członkom rodziny. - Promocja i upowszechnianie kultury fizycznej, sportu, rekreacji i aktywnego wypoczynku poprzez rozwój infrastruktury sportowej, promocję sportu i aktywnego wypoczynku we wszystkich grupach społecznych i wiekowych;
	<p>Cel operacyjny 1.4: Poprawa jakości infrastruktury społecznej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów szkolnych, kulturalnych i pomocy społecznej; - Budowa nowych, modernizacja i rozbudowa istniejących obiektów oraz urządzeń sportowych i rekreacyjnych, w tym: boisk i hal sportowych, placów zabaw, tras rowerowych, szlaków pieszych, itp.;
<p>Priorytet II: Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego oraz jakości życia mieszkańców</p>	<p>Cel operacyjny 2.1: Rozbudowa infrastruktury technicznej wpływającej na poprawę warunków życia mieszkańców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa nowych i modernizacja istniejących szlaków komunikacyjnych na terenie gminy (drogi gminne i powiatowe); - Zagospodarowanie przestrzeni publicznej (budowa chodników, parkingów, terenów zielonych); - Budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; - Wyposażanie w sprzęt i urządzenia lokalne jednostki OSP; - Modernizacja i budowa oświetlenia ulicznego oraz innych elementów infrastruktury; - Budowa sieci szerokopasmowego Internetu na terenie gminy; - Informatyzacja instytucji publicznych na terenie gminy
	<p>Cel operacyjny 2.2: Budowa, rozbudowa i modernizacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków; - Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączeniem do niej gospodarstw domowych;

	<p>infrastruktury ochrony środowiska oraz edukacja ekologiczna mieszkańców.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Wdrożenie nowoczesnego i efektywnego systemu odbioru, składowania oraz segregacji i utylizacji odpadów stałych. – Realizacja programów ekologicznego wychowania dzieci i młodzieży; – Kształtowanie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców gminy.
<p>Priorytet III: Aktywizacja gospodarcza gminy</p>	<p>Cel operacyjny 2.3: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego gminy – plan zagospodarowania przestrzennego; – Opracowanie oferty inwestycyjnej gminy dotyczącej terenów inwestycyjnych, obiektów, systemu zachęt i preferencji dla potencjalnych inwestorów; – Promocja i marketing gminy poprzez wykorzystanie dostępnych instrumentów przekazu; – Poprawianie bezpieczeństwa życia i prowadzenia działalności gospodarczej poprzez doposażenie w urządzenia i sprzęt lokalnych jednostek ochotniczej straży pożarnej;
	<p>Cel operacyjny 3.1: Rozwijanie przedsiębiorczości na terenie gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Wspieranie powstawania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy poprzez stosowanie systemu ulg i preferencji; – Tworzenie dogodnych warunków prawno - organizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości oraz ograniczenie barier administracyjnych; – Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do kapitału i doradztwa; – Stworzenie sprawnego systemu informacji i obsługi inwestora; – Współpraca z przedsiębiorcami w ramach możliwości określonych przez przepisy dotyczące partnerstwa publiczno – prywatnego. – Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej poprzez wspieranie rozwoju turystyki, w tym agroturystyki i ekoturystyki oraz rozwój infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną;
	<p>Cel operacyjny 3.2: Poprawa efektywności rolnictwa oraz dostosowanie go do wymogów gospodarki rynkowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Wykorzystywanie walorów ekologicznych gminy poprzez rozwijanie rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego; – Wzmacnianie otoczenia instytucjonalnego sektora rolnego poprzez rozwijanie systemu informacji rynkowych, specjalistycznego doradztwa oraz szkoleń; – Wspieranie powstawania grup producenckich oraz systemu kontraktacji; – Dywersyfikacja działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej poprzez wspieranie rozwoju turystyki, w tym agroturystyki i ekoturystyki oraz rozwój infrastruktury technicznej zwiększającej atrakcyjność turystyczną
	<p>Cel operacyjny 3.3: Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych do stymulowania rozwoju gospodarczego i społecznego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Ochrona dziedzictwa kulturowego gminy poprzez rewaloryzację wartościowych obiektów, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych, tworzenie turystycznych szlaków kultury lokalnej i regionalnej, poprawę bazy lokalowej; – Wspieranie rozwoju sektora usług kultury poprzez wzmacnianie instytucji kultury, tworzenie atrakcyjnej i kompleksowej oferty kulturalnej; – Wspieranie twórczości ludowej oraz twórców; – Wspieranie rozwoju usług związanych z turystyką; – Wspieranie budowy i modernizacji infrastruktury turystycznej (szlaki piesze i rowerowe, miejsca pamięci, itp.); – Wykreowanie produktu lokalnego, charakterystycznego dla gminy;
<p>Cel operacyjny 3.4: Rozwój kontaktów zewnętrznych gminy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Nawiązanie przez gminę współpracy w partnerami zewnętrznymi, w tym z zagranicą; – Wspieranie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej prowadzonej przez różnego typu 	

		placówki, w tym kulturalne, oświatowe, sportowe oraz organizacje pozarządowe; – Wspieranie przedsiębiorców i właścicieli gospodarstw rolnych w pozyskiwaniu partnerów zewnętrznych, w tym zagranicznych oraz prowadzenie marketingu lokalnych producentów;
--	--	---

Źródło: opracowanie własne.

6. Wdrażanie strategii

6.1. Instrumenty wdrażania strategii

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym stanowi, iż zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy¹⁴. Szczegółowy wykaz kompetencji sprecyzowany jest w art. 7 tejże ustawy i dotyczy m.in. takich zagadnień jak infrastruktura społeczna, infrastruktura techniczna, ochrona zdrowia, edukacja, pomoc społeczna i inne. Biorąc pod uwagę budżet przeciętnej gminy, w szczególności gminy wiejskiej, nie jest możliwe skuteczne i efektywne realizowanie powyższych zadań bez określenia hierarchii ważności zadań oraz precyzyjnego zaplanowania wydatkowania środków finansowych.

W związku z tym **jednym z podstawowych instrumentów** realizacji zapisów „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020” będą różnego rodzaju **programy lub plany rozwoju lokalnego**. Są to dokumenty o charakterze operacyjnym i przedstawiają sposoby, w jaki osiągnęte będą cele strategii. Jako przykłady tego typu programów można wymienić plany rozwoju lokalnego, plany rozwoju miejscowości, plany rewitalizacji obszarów miejskich lub poprzemysłowych, które były obligatoryjnie wymagane przy realizacji projektów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej w ramach np. Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich 2004 – 2006”. Ich wspólną cechą było to, iż zawierały następujące elementy:

- Diagnozę problemów obszaru objętego zakresem działań;
- Analizę i wybór konkretnych działań (projektów/inwestycji) zmierzających do ograniczenia niekorzystnych zjawisk;
- Termin i harmonogram realizacji poszczególnych projektów;
- Opis źródeł finansowania.

Listę tę można uzupełnić o **inne dokumenty** o zbliżonym charakterze, wśród których należy również wymienić gminne plany gospodarki odpadami, programy usuwania azbestu i inne.

Szczególnie istotnym instrumentem przy wdrażaniu założeń Strategii będą **wieloletnie plany inwestycyjne (WPI)**, które zawierają konkretne zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji w ściśle określonym horyzoncie czasowym. Wychodząc poza jednoroczny okres budżetowania, stanowią ważny instrument koordynacji przedsięwzięć realizowanych przez samorząd gminny.

Zgodnie z zaleceniami określonymi w cytowanym wcześniej vademecum dla jednostek samorządu terytorialnego, ze względu na stopień szczegółowości dokumentu, wieloletni plan inwestycyjny powinien zawierać zadania, które

¹⁴ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U.01.142.1591 ze zm.).

będą realizowane w horyzoncie pierwszych 3 lat obowiązywania strategii oraz koncentrować się na zadaniach strategicznych o szczególnym znaczeniu dla gminy. W miarę realizacji zadań zapisanych w WPI, powinien on podlegać aktualizacji.

Podstawowe zasady opracowania wieloletnich planów inwestycyjnych zawiera artykuł 166 ustawy o finansach publicznych, który stanowi, iż dokumenty te powinny zawierać:

- Nazwę i cel programu, projektu lub zadania;
- Jednostkę organizacyjną odpowiedzialną za realizację lub koordynującą wykonywanie programu, projektu lub zadania;
- Okres realizacji i łączne nakłady finansowe;
- Wysokość wydatków w roku budżetowym oraz w dwóch kolejnych latach¹⁵.

Innym ważnym instrumentem prowadzenia polityki rozwoju lokalnego powinien być **plan zagospodarowania przestrzennego gminy**, który porządkuje przestrzeń gminy, wyznaczając obszary koncentracji działalności gospodarczej, **wskazując obszary największego zainwestowania, obszary chronione i inne**, ważne z punktu widzenia ład przestrzennego.

Kolejnym instrumentem realizacji strategii rozwoju mogą stać się **sektorowe i horyzontalne programy poszczególnych ministrów** (np. Programy Operacyjne Ministra Kultury), których opracowanie powinno następować w ścisłym partnerstwie strony rządowej i samorządowej. Takie podejście umożliwi uwzględnienie w większym stopniu rzeczywistych potrzeb regionów i wspólnot lokalnych, a także efektywniejsze wydatkowanie środków.

Należy ponadto podkreślić, iż znaczącym instrumentem wdrażania założeń niniejszego dokumentu będą również Programy Operacyjne współfinansowane z budżetu Unii Europejskiej. Do szczególnie przydatnych z punktu widzenia gminy należy zaliczyć:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013;
- Program Operacyjny „Infrastruktura i środowisko” w przypadku dużych projektów realizowanych w partnerstwie z innymi samorządami;
- Program Operacyjny „Kapitał ludzki”.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

Szczegółowe informacje dotyczące opisanych programów zamieszczone zostały w kolejnym podrozdziale niniejszego opracowania.

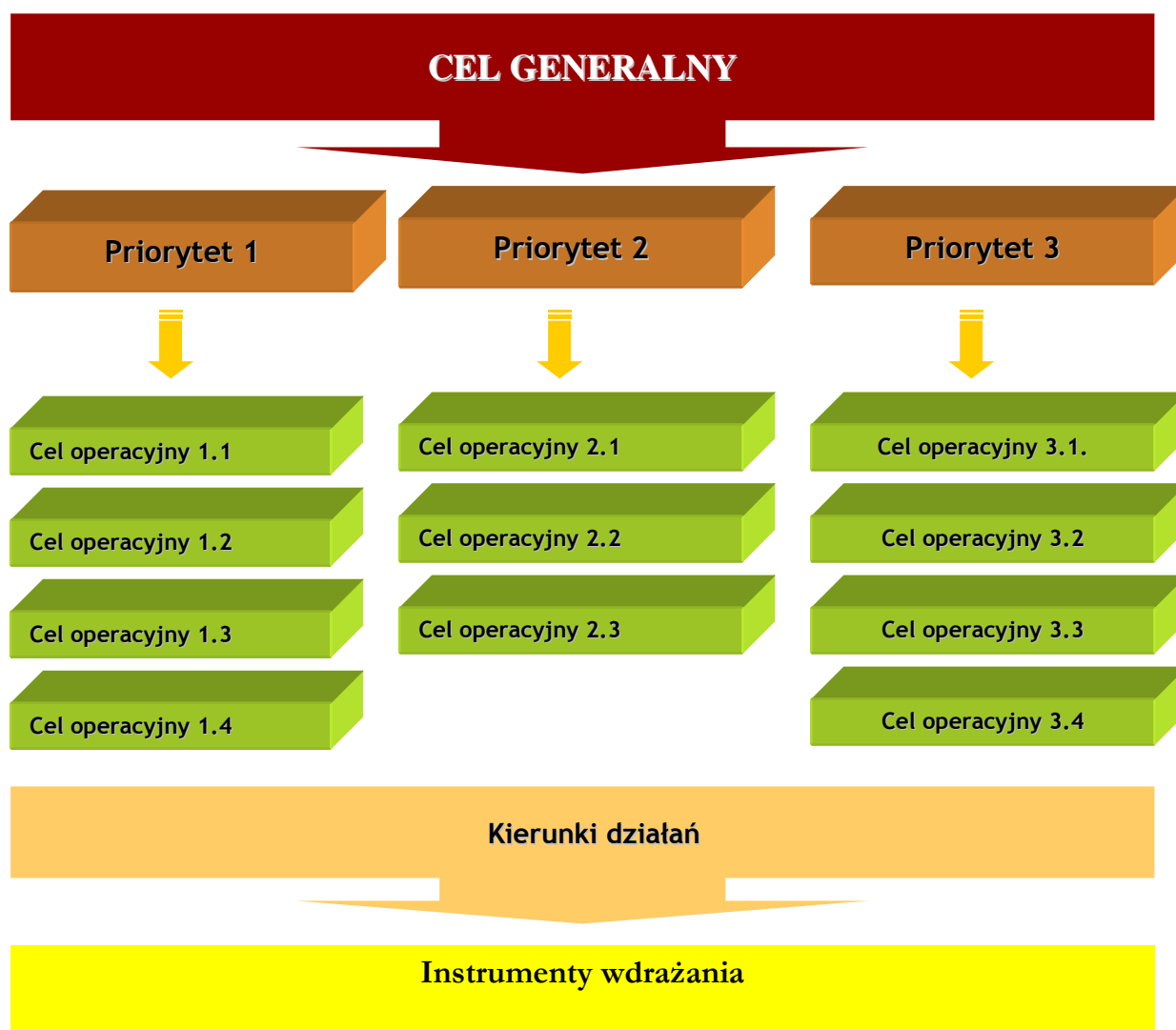
Ze względu na horyzont czasowy Strategii (do 2020 roku) należy założyć, że wachlarz instrumentów wdrażania Strategii będzie się zmieniał. W związku z tym zadaniem władz gminnych będzie śledzenie zachodzących zmian,

¹⁵ Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych, Dz.U.05.249.2104 z późn. zm.

monitorowanie pojawiania się nowych źródeł dofinansowania i odpowiednie reagowanie w miarę potrzeb oraz możliwości.

Ryc. 13 Uproszczona struktura celów strategii rozwoju gminy Baranów

Źródło: opracowanie własne

6.2. Źródła finansowania

Realizacja Strategii odbywać się będzie w zdecydowanej większości w oparciu o środki publiczne. Dla prowadzenia efektywnej i skutecznej polityki rozwoju lokalnego powinny być wykorzystane **środki wewnętrzne gminy i województwa**. Do środków wewnętrznych można zaliczyć:

- Budżety jednostek samorządu terytorialnego (środki własne gminy);
- Środki innych jednostek publicznych zlokalizowanych na terenie gminy;
- Środki prywatne (przedsiębiorstwa, rolnicy).

Oprócz środków wewnętrznych gminy, do realizacji Strategii mogą być wykorzystywane **środki zewnętrzne**, takie jak:

- Środki budżetu państwa (kierowane w ramach polityki regionalnej państwa);
- Budżety jednostek samorządu terytorialnego (powiatu, województwa w przypadku realizowania wspólnych inicjatyw);
- Budżet państwa (budżet wojewody, środki ministrów skierowane na realizację programów resortowych, np. Programy Operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego);
- Budżety funduszy celowych (np. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska);
- Środki UE w ramach prowadzonych przez nią polityk (szczególnie polityki spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Programów Ramowych w zakresie Rozwoju Technologicznego);
- Środki innych państw (Norweskiego Instrumentu Finansowego, Instrumentu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego oraz środki w ramach podpisanych przez Zarząd Województwa Lubelskiego umów dwustronnych);
- Kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe (w tym oferowane przez międzynarodowe instytucje finansowe, np. Europejski Bank Inwestycyjny).

Polska jako członek Wspólnoty Europejskiej jest uprawniona do korzystania ze środków pomocowych (**Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności**) w ramach prowadzonych przez UE polityk. Ze względu na ich wielkość środki z funduszy pomocowych UE jak i towarzyszące im współfinansowanie krajowe będą stanowiły podstawowe źródło dofinansowania przedsięwzięć rozwojowych zawartych w Strategii.

W latach 2007 - 2013 funkcjonujący dotychczas Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego zastąpiony zostanie 16 Regionalnymi Programami Operacyjnymi (RPO) opracowanymi dla każdego województwa oddzielnie. Są to dokumenty operacyjne, w ramach których w latach 2007 - 2013 realizowana będzie zdecydowana większość zadań jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw oraz innych instytucji i organizacji publicznych i prywatnych.

Wdrażanie Regionalnego **Programu Operacyjnego dla Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013**¹⁶ odbywać będzie się w oparciu o zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020”¹⁷. Jego

¹⁶ Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013, www.rpo.lubelskie.pl.

¹⁷ Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020, załącznik do uchwały nr XXXVI/530/2000 z dnia 4 lipca 2005 roku Sejmiku Województwa Lubelskiego

podstawowe cele związane są z podnoszeniem konkurencyjności województwa lubelskiego oraz promowaniem zrównoważonego rozwoju. Działania przewidziane do realizacji w ramach RPO 2007 - 2013 obejmują w zakresie rozwoju infrastruktury wzmacniającą konkurencyjność regionu następujące przedsięwzięcia:

- Modernizację i rozbudowę podstawowej infrastruktury transportowej;
- Kompleksowe uzbrojenie dużych terenów inwestycyjnych;
- Infrastrukturę ochrony środowiska, w tym racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi i odpadami, uporządkowanie gospodarki wodnej oraz ściekowo - kanalizacyjnej, poprawa jakości powietrza atmosferycznego, wód powierzchniowych i podziemnych oraz ich ochrona, zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie retencji wód;
- Infrastrukturę wykorzystywania energii odnawialnej;
- Infrastrukturę telekomunikacyjną i społeczeństwa informacyjnego;
- Wzmocnienie funkcji najważniejszych placówek infrastruktury edukacji i ochrony zdrowia, i innych wybranych obiektów infrastruktury społecznej (w tym obiektów o znaczeniu sportowo-rekreacyjnym);
- Inicjatywy społeczności lokalnych;
- Infrastrukturę turystyczną jako jeden z podstawowych elementów regionalnego wzrostu gospodarczego i zatrudnienia (w tym opracowania programów rozwoju i promocji regionalnych, i lokalnych produktów turystycznych, tworzenia systemów i centrów informacji turystycznej, rozwoju usług i kadr związanych z turystyką);
- Wsparcie kultury jako czynnika wzrostu kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego, w tym utrzymania i ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu regionalnym i lokalnym oraz zwiększania dostępności do kultury i jej promocji.

Istotnym źródłem dofinansowania działań dotyczących rozwoju zasobów ludzkich będzie również **Program Operacyjny „Kapitał ludzki”**, który zarówno w komponentie krajowym jak i regionalnym może wspierać inicjatywy na rzecz wszechstronnego rozwoju mieszkańców gminy.

Natomiast w ramach osi 3, Działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 - 2013** wspierane będą m.in. projekty w zakresie zaopatrzenia w wodę i gospodarki ściekowej oraz systemów zbioru, segregacji i wywozu odpadów komunalnych. Szczegółowy wykaz kwalifikujących się typów projektów obejmuje:

- Zaopatrzenie w wodę i gospodarkę ściekową;
- Tworzenie systemu zbioru, segregacji, wywozu odpadów komunalnych;
- Wytwarzanie, przesyłanie i dystrybucję energii elektrycznej oraz energii wytworzonej ze źródeł odnawialnych.

Należy także zwrócić uwagę na działanie „Odnowa wsi” PROW 2007 - 2013, w ramach którego wspierana będzie budowa, rozbudowa i modernizacja

obiektów kulturalnych oraz dziedzictwa kulturowego. Ponadto w ramach Osi „Leader” PROW 2007-2013 przewidziano funkcjonowanie trójsektorowych partnerstw – Lokalnych Grup Działania, które będą odpowiedzialne za wdrażanie działań z zakresu „Odnowy i rozwoju wsi” i „Małych projektów”. Gmina Baranów jest członkiem LGD „Zielony Pierścień”.

Zasięg wsparcia należy uzupełnić również o działania określone w dwóch pozostałych osiach PROW 2007 – 2013, a w szczególności o dopłaty bezpośrednie, renty strukturalne itp.

Do 2009 roku Lubelszczyzna będzie korzystała ze środków w ramach **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** oraz **Norweskiego Mechanizmu Finansowego**. Celem działania obu instrumentów jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych występujących wśród państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Obszarami priorytetowymi są ochrona środowiska, ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, rozwijanie zasobów ludzkich, opieka zdrowotna, badania akademickie, wdrażanie przepisów z Schengen, polityka regionalna i działania przygraniczne. Należy jednak zauważyć, iż biorąc pod uwagę krótki okres wdrażania Mechanizmów, ich rola w realizacji założeń niniejszego dokumentu może być niewielka.

Ponadto zostało uruchomione nowe źródła finansowania inicjatyw rozwojowych: **Szwajcarski Instrument Finansowy**¹⁸, którego budżet wyniesie 1 mld CHF (prawie połowa tych środków przeznaczonych jest dla Polski). Pomoc Szwajcarów jest wykorzystywana na wsparcie projektów z następujących dziedzin:

- badania naukowe i rozwój,
- wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- rozwój regionalny,
- ochrona środowiska naturalnego.

Dokładny zakres wsparcia, procedury wyboru projektów oraz zasady ich finansowania określi umowa bilateralna między Rządem Szwajcarii i Rządem Rzeczypospolitej Polskiej.

Sprawdzonym instrumentem wspierającym rozwój regionu są **programy Banku Światowego**. Pomoc koncentruje się na wsparciu transformacji gospodarczej i rozwoju ekonomicznego w kilku priorytetowych obszarach (m.in. ochrona zdrowia, edukacja, przemysł schyłkowy, transport, przedsiębiorczość, rolnictwo, rozwój instytucjonalny, finanse publiczne, system prawny).

¹⁸ Informacje na temat Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego znajdują się na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego: www.mrr.gov.pl.

Realizacja założeń niniejszego dokumentu może być wspierana również z innych źródeł dostępnych na rynku usług finansowych. Jedną z takich propozycji jest oferta **Banku Ochrony Środowiska**, który zapewnia pomoc w zidentyfikowaniu potrzeb i możliwości w zakresie finansowania ze środków Unii Europejskiej oraz umożliwia otrzymanie korzystnego współfinansowania projektów inwestycyjnych objętych programami unijnymi. W szczególności chodzi tu o:

- kredyty pomostowe udzielane na pokrycie kwalifikowanych kosztów inwestycji refundowanych z Funduszy Unijnych,
- kredyty uzupełniające udzielane na pokrycie części kosztów, które nie zostaną zakwalifikowane do finansowania ze środków Unii Europejskiej.

Nieco inaczej wyglądają propozycje **Banku Gospodarstwa Krajowego**, który realizując programy rządowe w pakiecie usług posiada m.in. następujące oferty:

- Krajowy Fundusz Mieszkaniowy;
- Krajowy Fundusz Poręczeń Kredytowych;
- Fundusz Poręczeń Unijnych;
- Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych;
- Krajowy Fundusz Drogowy;
- Fundusz Termomodernizacji¹⁹.

Powyższe propozycje należy uzupełnić o oferty innych podmiotów aktywnie wspierających inwestycje proekologiczne. Wśród nich można wymienić: Bank Gdański S.A., Bank Rozwoju Ekspertu S.A., Polski Bank Rozwoju S.A., Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju oraz instytucje leasingowe finansujące gospodarkę odpadami: Towarzystwo Inwestycyjno - Leasingowe EKOLEASING S.A., BEL Leasing Sp. z o.o., BISE Leasing S.A., Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A., Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Ze względu na ograniczone środki publiczne, do wypełniania zapisów Strategii angażowane powinny być również środki prywatne. Stopień zaangażowania środków prywatnych (tzw. efekt dźwigni finansowej) będzie wskazywał na trafność wybranych do realizacji działań. W związku z tym bardzo przydatną formą realizacji zadań publicznych mogą stać się **inicjatywy w ramach partnerstwa publiczno - prywatnego**. Od kilku lat na terenie kraju podejmowane są próby prawnego usankcjonowania współpracy władz publicznych z sektorem prywatnym. W celu uruchomienia tych mechanizmów w roku 2005 przyjęta została przez Sejm ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o partnerstwie publiczno – prywatnym (PPP)²⁰. Jednak ze względu na trudne do zrealizowania obowiązki dotyczące m.in. skomplikowanych procedur wstępnych oraz braku przepisów zabezpieczających interesy obu stron, wdrażanie jej nie przyniosło oczekiwanych efektów. Chodzi tutaj przede

¹⁹ Szczegółowe informacje na temat poszczególnych instrumentów finansowych dostępne są na stronie internetowej Banku Gospodarstwa Domowego: www.bgk.com.pl.

²⁰ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym, Dz. U.169.1420.

wszystkim o konieczność przygotowania szczegółowych i kosztownych analiz, co sprawiało, że dla wielu projektów, w szczególności tych mniejszych, stosowanie tego mechanizmu nie było opłacalne.

Pod koniec lipca 2006 roku Rząd przyjął projekt nowej ustawy o partnerstwie publiczno - prywatnym. Zawarte tam rozwiązania prawne mają zwiększyć udział prywatnych inwestorów w projektach infrastrukturalnych. Partnerstwo publiczno – prywatne powinno służyć przede wszystkim wykonywaniu zadań publicznych, a jego stosowanie będzie uzasadnione w przypadku, gdy okaże się ono korzystniejsze dla interesu publicznego, niż wykonywanie tych samych zadań przez podmiot publiczny. W związku z tym głównym celem nowej ustawy o partnerstwie publiczno - prywatnym jest wprowadzenie przejrzystych wymagań stawianych podmiotom zamierzającym realizować przedsięwzięcia w tej konkretnie określonej formule. Należy podkreślić, iż powyższy katalog potencjalnych źródeł dofinansowania realizacji założeń strategii nie wyczerpuje wszystkich możliwości. Stanowi on raczej wskazanie kierunków pozyskania środków finansowych na realizację wybranych zadań. Ostateczny wybór źródeł dofinansowania należeć będzie do władz gminy i zapewne wynikać będzie z aktualnych potrzeb inwestycyjnych oraz kondycji finansowej budżetu gminy.

6.3. System instytucjonalny wdrażania strategii

Odpowiedzialność za wyniki wdrożenia „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020” spoczywać będzie na samorządzie gminnym. Dla usprawnienia realizacji założeń tego dokumentu mogą zostać powołane dwa podmioty. Będą one posiadały różne kompetencje, ale będą wykonywały wzajemnie uzupełniające się zadania. Celem tych działań będzie maksymalnie efektywna realizacja przyjętych założeń. Podmiotami tymi będą:

- Zespół Zarządzający Strategią;
- Instytucja Wdrażająca Strategię Rozwoju.

Funkcje **Zespołu Zarządzającego** realizacją Strategii będzie pełnił specjalnie powołany przez Wójta zespół pracowników Urzędu Gminy i jej jednostek organizacyjnych. Będą to specjaliści z różnych dziedzin, co pozwoli profesjonalnie i w sposób efektywny reagować na wszelkie zmiany oraz wprowadzać konieczne korekty. Zakres zadań i kompetencje Zespołu Zarządzającego będzie obejmował:

- Ustalanie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji Strategii;
- Opracowywanie wytycznych do planów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych;
- Zapewnienie zgodności realizacji strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, np. „Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 - 2020”, „Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013”, „Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2013” i innymi;

- Analiza danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania Strategii oraz realizacji poszczególnych programów i projektów (monitoring);
- Zatwierdzanie okresowych raportów z monitoringu oraz przekazywanie ich Radzie Gminy;
- Kierowanie do Rady Gminy wniosków dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian i korekt w Strategii.

Dla właściwej realizacji powyższych zadań Zespół Zarządzający może tworzyć grupy robocze, korzystać z usług i opinii niezależnych ekspertów oraz współpracować z innymi instytucjami. Nadzór nad działalnością Zespołu Zarządzającego sprawował będzie Wójt Gminy.

Funkcję **Instytucji Wdrażającej** będzie pełnił **Urząd Gminy**, a precyzyjniej specjalnie powołany do tego zespół pracowników urzędu. Do jego zadań będzie należało:

- Gromadzenie i opracowywanie danych związanych z monitoringiem Strategii;
- Opracowanie okresowych raportów z monitoringu i przedstawianie ich Zespołowi Zarządzającemu;
- Promocja strategii przy użyciu dostępnych źródeł informacji i promocji;
- Przygotowanie i składanie wniosków aplikacyjnych na realizację programów oraz projektów wynikających z zapisów Strategii;
- Kontrola formalna składanych wniosków, ocena ich zgodności z procedurami oraz zapisami Strategii;
- Nadzór nad przepływem środków finansowych (własnych i zewnętrznych) związanych z realizacją poszczególnych programów rozwoju lokalnego i projektów;
- Nadzór nad przestrzeganiem zasad zawierania kontraktów publicznych i procedurami przetargowymi;
- Obsługa techniczna wdrażania Strategii.

Bezpośredni nadzór nad działalnością Zespołu Zarządzającego i Instytucji Wdrażającej sprawował będzie Wójt Gminy.

Istotną rolę w realizacji „Strategii Rozwoju Gminy Baranów na lata 2009 - 2020” będzie miała **Rada Gminy**, która nie częściej niż raz w roku na podstawie raportu przygotowanego przez Zespół Wdrażający powinna oceniać stopień realizacji założeń dokumentu. Do jej wyłącznych kompetencji będzie również należało wprowadzanie na wniosek Zespołu Wdrażającego lub Wójta ewentualnych zmian i korekt w tym dokumencie.

Tabela 42 Podział zadań i kompetencji podmiotów zaangażowanych we wdrażanie strategii.

Podmiot zaangażowany we wdrażanie strategii	Kompetencje/zadania
Rada Gminy	<ul style="list-style-type: none"> – Uchwalanie strategii; – Wprowadzanie zmian w dokumencie; – Ocena stopnia realizacji założeń strategii na podstawie raportu Zespołu Zarządzającego.

Wójt	<ul style="list-style-type: none"> – Powoływanie członków Zespołu Zarządzającego; – Nadzór nad Zespołem Zarządzającym i Instytucją Wdrażającą; – Wnioskowanie wprowadzenia zmian w założeniach strategii.
Zespół Zarządzający	<ul style="list-style-type: none"> – Ustalanie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji Strategii; – Opracowywanie wytycznych do planów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych; – Zapewnienie zgodności realizacji strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, np. „Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006 - 2020”, „Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013”, „Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2013” i innymi; – Analiza danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania Strategii oraz realizacji poszczególnych programów i projektów (monitoring); – Zatwierdzanie okresowych raportów z monitoringu oraz przekazywanie ich Radzie Gminy; – Kierowanie do Rady Gminy wniosków dotyczących wprowadzenia niezbędnych zmian i korekt w Strategii; – Tworzenie grup roboczych, korzystanie z opinii i usług zewnętrznych ekspertów.
Instytucja Wdrażająca	<ul style="list-style-type: none"> – Gromadzenie i opracowywanie danych związanych z monitoringiem Strategii; – Opracowanie okresowych raportów z monitoringu i przedstawianie ich Zespołowi Zarządzającemu; – Promocja strategii przy użyciu dostępnych źródeł informacji i promocji; – Przygotowanie i składanie wniosków aplikacyjnych na realizację programów oraz projektów wynikających z zapisów Strategii; – Kontrola formalna składanych wniosków, ocenia ich zgodności z procedurami oraz zapisami Strategii; – Nadzór nad przepływem środków finansowych (własnych i zewnętrznych) związanych z realizacją poszczególnych programów rozwoju lokalnego i projektów; – Nadzór nad przestrzeganiem zasad zawierania kontraktów publicznych i procedurami przetargowymi; – Obsługa techniczna wdrażania Strategii.

Źródło: opracowanie własne

7. Monitorowanie strategii

7.1. Definicja monitoringu

Monitoring jest elementem zarządzania środkami publicznymi. Opiera się na systematycznym zbieraniu danych dotyczących realizacji strategii, programów rozwoju lokalnego i wieloletnich planów inwestycyjnych oraz wykorzystaniu ich do porównania wskaźników osiąganych z zakładanymi. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności i efektywności realizowanych działań. Na podstawie analiz odchyłeń stanu obecnego od zakładanego formułowane będą ewentualne wnioski dotyczące zmian w tych programach. Cały proces monitoringu ma na celu zapewnienie efektywności wydatkowania środków na realizację Strategii. Umożliwia również wczesne wykrywanie ewentualnych błędów i reagowanie na nie, a także dostosowanie zapisów Strategii do zmieniających się uwarunkowań. Podstawowymi elementami systemu monitoringu będą:

- Instytucje zaangażowane w proces;
- System sprawozdawczości;
- Zestaw wskaźników bazowych.

7.2. System instytucjonalny monitoringu

Monitorowanie Strategii będzie odbywało się na trzech poziomach:

- Monitoring zmian sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, powiatu i województwa;
- Monitoring realizacji celów Strategii na podstawie wskaźników wynikających z kwantyfikacji tych celów;
- Monitoring realizacji programów i wieloletnich planów inwestycyjnych wypełniających zapisy Strategii.

Za monitorowanie Strategii odpowiedzialny będzie Zespół Zarządzający oraz Instytucja Wdrażająca, zgodnie z opisanymi wcześniej kompetencjami. Ze względu na fakt, że Strategia realizowana będzie poprzez różne programy, konieczna będzie współpraca z różnymi podmiotami życia społeczno – gospodarczego gminy, powiatu i regionu.

W realizację Strategii duży wkład będą miały również instytucje i organizacje niezależne od samorządu gminnego. Aby zapewnić kompleksowość zbierania danych wynikających z realizacji poszczególnych zadań i programów, wszystkie te podmioty powinny włączyć się w proces monitorowania. Tylko wówczas będzie możliwe zagregowanie wskaźników i na ich podstawie dokonanie ewaluacji zapisów Strategii pod względem stopnia osiągnięcia założonych celów oraz efektywności wydatkowania środków na rozwój gminy. Włączenie się w ten proces będzie zarazem stanowić urzeczywistnienie zasady partnerstwa.

Ważnym partnerem w procesie gromadzenia danych do monitoringu oraz ich analizy jest Urząd Statystyczny w Lublinie. Ze względu na dostęp do danych źródłowych i możliwość ich agregowania w różnych przekrojach może on przygotowywać na zlecenie analizy zmian sytuacji społeczno - gospodarczej gminy, uwzględniając przy tym te dane, które bezpośrednio odnoszą się do wskaźników monitorowania zaproponowanych w Strategii.

7.3. Sposób gromadzenia danych, raportowanie i aktualizacja

Dane do monitorowania będą pochodziły głównie z ogólnodostępnych źródeł statystycznych. W przypadku braku odpowiednich danych przewiduje się przeprowadzanie badań. Na liście wskaźników, oprócz kwantyfikujących cele Strategii, znalazły się wskaźniki zaproponowane dla „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020”. W ten sposób możliwe będzie porównanie osiąganych przez gminę wskaźników w skali województwa, a także odniesienie realizacji Strategii Rozwoju Gminy do innych dokumentów strategicznych.

Na podstawie zebranych danych raz w roku powinien być przedstawiany raport z postępów we wdrażaniu Strategii. Raport zostanie przygotowany w oparciu o informację zwrotną otrzymaną od poszczególnych podmiotów (ankieta), danych z systemów monitoringu poszczególnych podmiotów oraz danych o sytuacji społeczno - gospodarczej. Raport ten powinien również być przedstawiany do wiadomości opinii publicznej np. za pośrednictwem prasy lokalnej, strony internetowej gminy itp.

Informacje na temat postępów we wdrażaniu Strategii powinny być prezentowane Radzie Gminy. W przypadku znaczącej zmiany sytuacji wewnętrznej lub uwarunkowań zewnętrznych gminy niezbędne będzie przeprowadzenie procesu aktualizacji zapisów Strategii.

7.4. Wskaźniki monitorowania

Poniżej przedstawione zostały wskaźniki monitoringu realizacji celów strategii w układzie odpowiadającym jej priorytetom. Podkreślić należy, że poniższe propozycje nie wyczerpują katalogu możliwych do wyboru i zastosowania wskaźników. Stanowią one listę otwartą, która może być uzupełniona w dowolnym momencie wdrażania założeń rozwojowych, w miarę pojawiających się potrzeb.

Poniższe wskaźniki znajdą również zastosowanie przy tworzeniu lokalnych planów rozwoju i wieloletnich planów inwestycyjnych, które są jednym z podstawowych instrumentów realizacji Strategii. Będą one kwantyfikatorami efektywności wdrażanych inicjatyw rozwojowych.

Zestaw wskaźników dla Priorytetu I: Wzrost aktywności mieszkańców gminy oraz poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych

- Liczba funkcjonujących na terenie gminy organizacji pozarządowych;
- Liczba zrealizowanych na terenie gminy inicjatyw społecznych;
- Liczba zakupionego sprzętu dydaktycznego i pomocy dydaktycznych;
- Liczba nauczycieli podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe;
- Liczba uczniów objętych programami dydaktycznymi dotyczącymi nabywania umiejętności kluczowych;
- Liczba osób objętych kształceniem ustawicznym;
- Liczba wdrożonych inicjatyw dotyczących pomocy społecznej, w tym realizacja programów profilaktycznych i prozdrowotnych;
- Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej;
- Liczba osób niepełnosprawnych na terenie gminy;
- Stan zdrowotny mieszkańców gminy;
- Liczba zmodernizowanych obiektów szkolnych;
- Liczba wybudowanych obiektów sportowych i rekreacyjnych;

Zestaw wskaźników dla Priorytetu II: Poprawa stanu zagospodarowania przestrzennego oraz jakości życia mieszkańców;

- Długość nowowybudowanych dróg gminnych;
- Długość zmodernizowanych dróg gminnych;
- Udział dróg gminnych o nawierzchni bitumicznej w % dróg gminnych ogółem;
- Długość wybudowanych chodników;
- Długość zmodernizowanych chodników;
- Długość wybudowanej sieci Internetu szerokopasmowego;
- Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych;
- Liczba zmodernizowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych;
- Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków;
- Liczba zmodernizowanych oczyszczalni ścieków;
- Liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków;
- Przepustowość wybudowanych oczyszczalni ścieków;
- Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej;
- Długość zmodernizowanej sieci kanalizacyjnej;
- Liczba gospodarstw domowych przyłączonych do sieci kanalizacyjnej;
- Ludność korzystająca z kanalizacji w % ludności ogółem;
- Ilość odpadów objętych systemem gospodarki odpadami;
- Powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych na terenie gminy;
- Liczba zakupionego wyposażenia dla OSP;

Zestaw wskaźników dla Priorytetu III: Aktywizacja gospodarcza gminy:

- Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON;
- Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wg PKD;
- Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności;
- Liczba instytucji otoczenia biznesu działających na terenie gminy;
- Liczba inicjatyw zrealizowanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego;
- Liczba zorganizowanych szkoleń dla rolników i przedsiębiorców;;
- Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy;
- Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego na terenie gminy;
- Liczba gospodarstw agroturystycznych;
- Liczba gospodarstw rolnych prowadzących produkcję ekologiczną lub inną specjalistyczną;
- Liczba turystów odwiedzających gminę w ciągu roku;
- Liczba inwestycji zewnętrznych na terenie gminy;
- Liczba obiektów zabytkowych poddanych rewaloryzacji;
- Liczba zrealizowanych inicjatyw i imprez kulturalnych;
- Liczba opracowanych i wdrożonych ofert kulturalnych;
- Liczba wybudowanych i zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej;
- Liczba partnerów zagranicznych współpracujących z gminą;
- Liczba inwestycji na terenie gminy z udziałem kapitału zagranicznego;